

Funktionsprogram för förskola

Innehållsförteckning

2	Innehållsförteckning
3	Förord
4	Syfte med funktionsprogrammet
5	Förskolans uppdrag
8	Utmanande och stimulerande miljöer
9	Att bygga nytt eller bygga om – processen
11	Förskolans utformning
17	Entréer och kapprum
20	Hygienrum
22	Förskolans rum – Miljöer för utbildning och undervisning
23	Förskolans rum och dess funktioner
26	Måltider i förskolan
28	Personalutrymmen
31	Förskolans utemiljö
35	Checklista – fast och lös inredning förskola
40	Referenser
41	Fotnoter

Förord

Funktionsprogrammets revidering tar sin utgångspunkt i det tidigare funktionsprogrammet för förskolan som publicerades 2009. Funktionsprogrammet togs fram i ett övergripande samarbete mellan För- och grundskolan, Fastighet, Miljö- och hälsoskydd, Städservice och Måltidsservice för att möta behovet av en omfattande utbyggnad av förskolor i Umeå kommun.

Umeå kommun har hämtat inspiration från Trondheim och deras framtagande av ett funktionsprogram. En workshopserie genomfördes som ett led i arbetet med utvecklingen av funktionsprogrammet, där politiker, representanter från för- och grundskoleförvaltningen, Samhällsbyggnadskontoret, Lärarförbundet, Föräldraföreningen, arkitekter, studenter från Designhögskolan samt verksamma förskolepedagoger deltog.

Revideringen av nuvarande funktionsprogram utgår från vetenskaplig grund genom aktuell forskning inom området samt de lagar och förordningar som styr förskolan. Revideringsarbetet har genomförts av följande ledord; likvärdighet, hållbarhet, tillgänglighet, funktionalitet, utmanande och stimulerande miljöer för undervisning.

Revideringsarbetet har utarbetats av en arbetsgrupp med representanter från; Fastighet, Miljö- och hälsoskydd, Måltidsservice, Städservice, Utbildningsförvaltningen och huvudskyddsombud. En referensgrupp bestående av fackliga representanter från Lärarförbundet och Kommunal, specialpedagog från Elevhälsan och rektorer och förskollärare som arbetar i de senaste årens byggda förskolor i Umeå har bidragit med sina erfarenheter och kunskaper.

Arbetsgruppens representanter

Teknik och fastighetsförvaltningen (Måltidsservice, Städ och verksamhetsservice):
Charlotte Dalin – landskapsingenjör, Karin Nylén – fastighetsförvaltare – Ulla Dellkrans – Måltidschef, Åsa Nilsson – enhetschef – Karin Jäderlund – enhetschef, Mona Flumée – enhetschef

Miljö och hälsoskydd: Kristina Hägglund – miljöinspektör

Utbildningsförvaltningen: Daniel Nordgren – biträdande utbildningsdirektör,
Michael Lindgren – lokalplanerare, Monika Andersson – enhetschef Ideán,
Pian Rosell – förskolestrateg, Therese Forsberg – lokalplanerare

Huvudskyddsombud – Per Edberg

Syftet med funktionsprogrammet

Umeå kommun växer och därmed finns behov av att det kontinuerligt byggs nya förskolor och att befintliga förskolelokaler ersätts eller renoveras.

Utgångspunkt för byggandet av förskolor är Umeå kommuns befolkningsprognos. Förskolor byggs företrädesvis i två plan med inriktning på sex till åtta avdelningar, beroende på tomtens beskaffenhet. Förskolorna dimensioneras för 17 barn/avdelning. Beslutet om 15 barn/avdelning som ett genomsnitt för Umeå kommun gäller.

Syftet med funktionsprogrammet är att skapa likvärdiga och kvalitativa förskolemiljöer för alla barn. Ett barnfokus och en god arbetsmiljö för personal ska genomsyra utformning av förskolor. Funktionsprogrammet tar sin utgångspunkt i de lagar och förordningar som styr förskolan.¹ Lokalerna ska främja att förskolans mål utifrån gällande styrdokument uppfylls.

Funktionsprogrammet är beslutat i För- och grundskolenämnden samt redovisat för Tekniska nämnden och Miljö- och hälsoskyddsnämnden. Funktionsprogrammet fungerar som ett styrdokument och ett underlag för kommunikation mellan berörda aktörer och förvaltningar vid beställning, planering, utformning, upphandling och uppförande av lokaler ämnade för förskolans verksamhet. Funktionsprogrammet för förskola är vägledande när det gäller utformning av inne- och utemiljöer, detta gäller även vid renovering av förskolelokaler och nivå på anpassning vid renovering bedöms från fall till fall.

En förskolebyggnad har sina möjligheter och begränsningar, vilka möjligheter och begränsningar som kommer att göra sig gällande beror på hur förskolan väljer att organisera utbildningen när det gäller exempelvis barngruppsstorlek och ålderssammansättning av barngrupper. Det krävs av förskolans rektor och personal att valet av organisation anpassas till förskolans utformning. Funktionsprogrammet ska kunna läsas av alla som är intresserade och underlätta förståelsen av förskolans funktioner.

Förskolans uppdrag

Enligt förskolans läroplan ska förskolan vara en miljö som främjar utveckling och lärande, utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Lokalerna och miljöns utformning har stor betydelse för vilken utveckling och lärande som är möjlig hos barnen.

Förskolans läroplan anger att miljön i förskolan ska vara rolig, trygg och lärorik och barnen ska kunna växla mellan olika aktiviteter under dagen, både utomhus och inomhus och i varierande miljöer.² Med en stimulerande och tillgänglig miljö kan barnen lockas till utforskande och lek inom läroplanens samtliga målområden. Detta ställer krav på en genomtänkt arkitektur av lärmiljöns utformning när det gäller rumsstorlek, färg och form, inredning, öppningar och siktlinjer.³

Byggnaden ska ha en tillgänglig lärmiljö där varje barn utvecklas så långt som möjligt, utifrån målen för utbildningen.⁴

Förskolans läroplan har som mål att möjliggöra god undervisning för alla barn. Utbildningens syfte är att förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barns behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.⁵ Det innebär att undervisning kan pågå hela dagen i alla förskolans miljöer och inte enbart vid specifika tidpunkter, situationer eller rum. Detta ställer höga krav på utformningen av alla förskolans miljöer där barnen vistas.

Barnen i förskolan har rätt till delaktighet och inflytande. Utbildningen ska ta tillvara barnens egna erfarenheter, behov och det de visar intresse för, och det ska ligga till grund för utformningen av miljön.⁶ Därför är det av vikt att det finns rum med miljöer på förskolan där barn själva kan styra över innehållet och utforska och leka på sina egna premisser.⁷

Verksamhetens lokaler, dess fysiska och pedagogiska miljö och det material som ska användas, behöver därför vara innehållsrikt och inbjudande så att det ger möjlighet till såväl skapande och livliga aktiviteter som vila och lugna aktiviteter.⁸

Likvärdighet

Enligt skollagen ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt.⁹ Hur förskolan utformas har stor inverkan på verksamhetens aktiviteter, till exempel om man har stora gemensamhetsytor som medför mindre avdelningsyta, det påverkar vilka aktiviteter som är möjliga att genomföra. Den fysiska miljön i förskolan ska dels främja barnens utveckling, lärande och välbefinnande, dels underlätta och stödja undervisningen.¹⁰

Utbildningen i förskolan ska planeras och genomföras på ett sådant sätt så att den främjar barnens utveckling, hälsa och välbefinnande.¹¹

Hållbarhet

Utifrån ett hållbarhetsperspektiv behöver förskolans planlösning vara av generell karaktär och inte byggas utifrån någon specifik pedagogik eller statisk barngruppsorganisation. Rum och funktioner ska kunna användas på flera olika sätt och vara lättorienterade, föränderliga och flexibla. Generell karaktär definieras som att förskolor utformas i grunden lika med vissa variationer beroende på förskolans storlek och antal avdelningar. Förskolor som byggs ska vara anpassade för framtiden utifrån ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv.

Livscykel

En byggnad har stor miljöpåverkan under hela sin livstid. Vid en livscykelanalys av byggnadens totala miljö- och klimatpåverkan bör alla steg från råvaruutvinning till rivning av byggnaden tas med. Den största möjligheten att få en så låg miljöpåverkan som möjligt är tidigt i planeringen av projektet. Material med lång livslängd och låg miljöpåverkan samt återbruk är viktigt då det ger lägre miljöpåverkan eftersom produkten redan är tillverkad.¹²

Byggnaden som läromedel

En byggnad kan ge barnen en förståelse för hållbar utveckling genom att se hur olika arbeten utförs i förskolan är ett sätt att få en djupare förståelse av helheten. Ett fönster där barnen kan se vad som pågår i förskolans kök, att få ta del av källsortering av avfall och matavfall kan underlätta förståelsen av helheten.¹³

En positiv framtidstro ska prägla utbildningen. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och natur och samhälle.¹⁴

Klimatanpassning

En framtidssäker förskola är anpassningsbar, inte enbart för omstrukturering inom verksamheten, utan också för ett förändrat klimat. Framtidens byggnader måste klara köldperioder, värmeböljor, torka, häftiga skyfall och stora snömängder (egen anmärkning). Byggnaden bör därför till exempel ta hänsyn till dagvattenhantering för att undvika översvämning och vattenskador.¹⁵

Globala målen Agenda 2030

De 17 globala målen är beslutade av alla FN:s medlemsstater för att uppnå fyra övergripande mål till 2030 varav ett är att bekämpa klimatförändringarna.

Umeå kommun har flera beslutade mål på miljömrådet, 2020 fastställdes kommunens miljömål.

De 17 globala målen som är beslutade av FN:s medlemsstater

De har fem fokusområden, Klimat, Biologisk mångfald, Vatten, God bebyggd miljö och Gifrfri miljö. Arbetet med dem bidrar till måluppfyllelse av de ekologiska globala och nationella miljömålen.

Flera av målen berör förskolan bland annat "Kemikaliesmarta förskolor". Att vara kemikaliesmart för-

skola innebär bland annat att minska de tillfällen då barn utsätts för farliga kemikalier i sin vardag på förskolan genom att se över och rensar bort pedagogiskt material, leksaker, möbler som innehåller farliga kemikalier.¹⁶

Tillgänglighet

Miljön ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och att utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation.¹⁷

Tillgänglighet i förskola handlar om att alla barn ska ges tillgång till och möjlighet att ta del av lärande och gemenskap i hela lärmiljön. Om lärmiljön inte är tillgänglig är det svårt för barn att vara delaktiga fullt ut. Varje barn måste få möjlighet att vara delaktig och uttrycka sina åsikter om sitt lärande och om hur undervisningen ska utformas. För att ge bästa förutsättningar till delaktighet bör mångfalden av material och aktiviteter göras valbara för alla, detta kan förstärkas genom exempelvis symboler och bildstöd.¹⁸

Barnets utbildning ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga.¹⁹

Förskolans inne- och utemiljöer ska ge lokalmässiga förutsättningar för barns lärande och utveckling oavsett barns funktionsförmåga. Förskolans inne- och utemiljö ska vara "begripliga", lättorienterade och tydliga utifrån ett inkluderingsperspektiv. Lokalerna ska ha genomtänkta rumssamband så att flödet mellan olika aktiviteter underlättas. Hänsyn ska tas till barn som av olika anledningar behöver mer ledning och stimulans eller särskilt stöd, vid utformandet av förskolans lokaler.²⁰

Lokalerna ska erbjuda överblickbarhet inom avdelningens rum. Dörrar med glasruta, glaspartier eller fönster ger en känsla av överblickbarhet för både barn och personal, det ska gå att se vad som pågår i ett angränsande rum utan att behöva gå in. Fönsterbröstning i alla rum där barnen vistas ska företrädesvis utformas så att barnen kan se ut genom fönstren. De

barn som har behov av begränsade visuella intryck behövs det tas särskild hänsyn till. Det bör finnas möjlighet att skärma av i anslutning till fönsterpartier. Det är viktigt för personal att kunna ha visuell kontakt mellan varandra när de är i olika rum för både barns och medarbetares trygghet. Utifrån alla barns behov ska personalen ha överblick i alla rum på avdelningen för att kunna hålla tillsyn och ansvar för barngruppen.

Material ska finnas tillgängligt och tydligt visa var det finns att tillgå så att barn själva kan välja vad de vill göra utifrån vad de för tillfället visar intresse för. Barn ska så långt det är möjligt kunna vara självständiga i olika situationer under förskoledagen. Om materialet inte är tillgängligt kan barnens möjlighet till variation begränsas. Utifrån ett städbarhetsperspektiv ska materialet förvaras i ändamålsenlig förvaring som går att tillsluta. Väggytor för information, dokumentation och barnens alster ska iordningställas för att erbjuda barnen perceptuell tydlighet och "intryckslugn".

Funktionalitet

Förskolans planlösning ska stödja flöden av barn och personal vid olika aktiviteter. Alla rumsytor som barnen har tillgång till ska kunna användas av dem under hela dagen. Flexibilitet och dubbelanvändning ska eftersträvas. Samnyttjande av något/några rum mellan två avdelningar för att öka graden av användbarhet är att föredra. Exempel på detta är att två avdelningar delar på ett "flexibelt rum".²¹ Lokalerna ska stödja och möjliggöra effektiv användning av personalresurser, det vill säga att rum och funktioner finns i eller nära avdelningen. Närheten medför att personal har överblick över barnen och vid behov snabbt kunna ta sig från en plats till en annan, därför bör kapprum finnas i anslutning till avdelningen.

Utmanande och stimulerande miljöer

Den fysiska miljön är en nyckelfaktor då den utgör ramen för vad som är möjligt att planera och genomföra i form av innehåll och aktiviteter.

Förskolans rum ska vara anpassade för antalet barn och ge möjligheter både att dela upp och att samla hela gruppen.²²

Utformningen av förskolans lokaler ska ge de bästa förutsättningarna för den pedagogiska personalen att kunna uppfylla intentionerna i läroplanen, att stödja barnens utveckling och lärande. Förskolans miljöer ska vara estetiskt inbjudande och materialet som erbjuds tillgängligt för alla barn.

En väl genomtänkt ljus- och färgsättning samt god ljudmiljö och materialval förstärker förskolans lärandemiljö. Möbler och inventarier bidrar till en stimulerande miljö, möblerna bör vara storleksanpassade och låga möbler är att föredra för att barnen ska kunna vara självständiga och ha inflytande över utbildningen. Utifrån ett arbetsmiljöperspektiv för personalen bör det finnas möbler som är anpassade för personal.

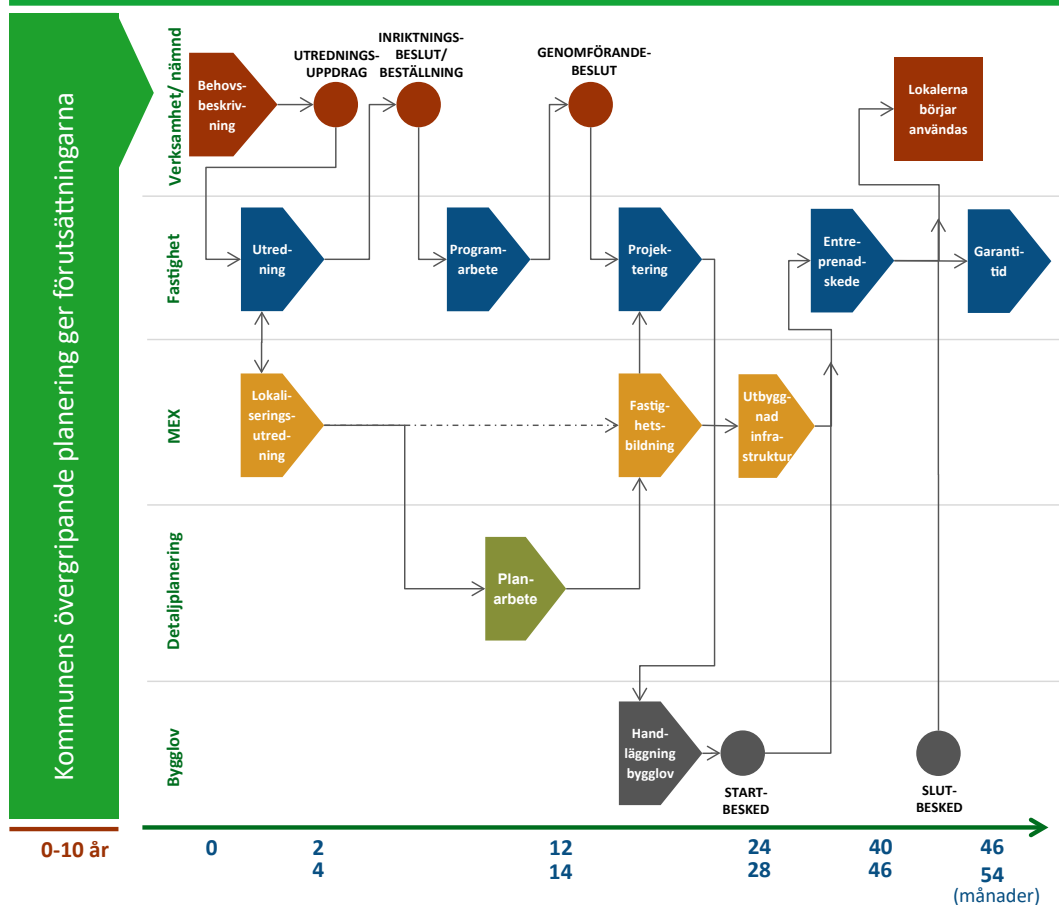
Miljön har också till uppgift att inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen, därför måste barnen erbjudas en miljö med en mångfald av valmöjligheter.²³ I miljön ska det finnas tillgång till digitala lärverktyg, i utformandet av lokaler behöver det därför tas hänsyn till att digitala visningsmedel ska finnas tillgängliga för barnen.

Miljön i förskolan ska vara utmanande och stimulerande för barnen och locka till lek, aktivitet och rörelse, en mångsidigt användbar miljö för skapande, utforskande och upplevelser som gynnar barnens fantasi och kreativitet.²⁴

Det är angeläget att rektor och arbetslag har en dialog om planeringen av och förutsättningarna för arbetet i förskolans miljö för att bedriva en utbildning där miljön i sig är en aktiv del i barns utveckling och lärande. Hur miljön är utformad har betydelse för vilken utveckling som är möjlig. En förskola är inte en statisk miljö utan alla som vistas i denna miljö är medskapare av den.²⁵

Att bygga nytt eller bygga om – processen

Umeå kommuns lokalförsörjningsprocess.

T.ex. nyetablering av en större byggnad.
2013-06-04

Processen att bygga en förskola tar ca 3–5 år från det att verksamheten beskriver ett behov till att den nya förskolan kan tas i drift. Saknas tomt och/eller krävs en ny detaljplan kan det ta ännu längre tid.

För att processen ska fungera smidigt är det därför viktigt att verksamheten har en god lokalplanering där behov i närtid och för framtiden beskrivs. Vidare är det viktigt att den strategiska lokalplaneringen samverkar med den fysiska planeringen. Den fysiska planeringen bör leda till att det finns beredskap i form av reserverad mark och färdiga detaljplaner för att tillgodose behovet av lokaler för kommunal service när det uppstår.

Behovsbeskrivning: Beskriver behoven långsiktigt och kortsiktigt. En väl genomarbetad behovsbeskrivning ger förutsättningar för en kortare utrednings- och projekteringsfas samt säkrare ekonomisk bedömning.

Utredning: Alternativstudier, tomtutredningar, volymstudier och enkla skisser. Tidiga investeringskostnader samt driftkostnader redovisas och godkänns. Detta skede tar 2–4 månader. Under utredningsskedet initieras eventuellt behov av tomtmark och/eller ny detaljplan.

Programarbete: Erforderliga utredningar genomförs (buller, geoteknik etc.) Programhandling tas fram med planritningar, fasader och situationsplan. Ytor sammanställs. Förkalkyl och driftkostnad redovisas och godkänns. Detta skede tar 2–5 månader

Projektering: Bygglövsansökan tas fram för handläggning av bygglov där startbesked ges. Upphandling sker av konsulter som producerar projekteringshandlingar inom alla teknikområden. Ytor sammanställs. Projektkalkyl och driftkostnad redovisas och godkänns. Detta skede tar 4–8 månader. Upphandling av entreprenör påbörjas

Entreprenadskede: Tilldelning av entreprenör samt igångsättningstillstånd söks (beslut i TN). Slutlig projektkalkyl baserad på anbud redovisas och godkänns. Kontraktsskrivning sker med entreprenör som ansvarar för leveransen. När förskolan är färdigställd sker slutbesiktning och slutsamråd. Verksamheten kan flytta in när slutbesked erhålls. Hyresavtal upprättas. Detta skede tar ca 12–18 månader.

Garantitid: Under garantitiden sker uppföljning och dokumentation kring utförd entreprenad. Vid garantitidens utgång utförs garantibesiktningar efter 2 år respektive 5 år. Projektet avslutas.

Myndighetskontakter

Verksamheten anmäler till:

- **Livsmedelstillstånd:** Miljö- och hälsoskyddsnämnden. (Ansöks av Måltidsservice).
- **Anmälan av förskoleverksamhet:** Miljö- och hälsoskyddsnämnden (gäller för ny och utökad verksamhet samt vid ägarbyte och görs senast sex veckor innan verksamheten påbörjas).

Fastighetsägaren anmäler till:

- **Bygglöv/Bygganmälan:** Byggnadsnämnden
- **Förhandsanmälan:** Arbetsmiljöverket
- **Servisanmälan:** Vakin, Umeå Energi
- **Enskilt avlopp:** Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten

Processen

De funktioner och den inredning som redovisas i funktionsprogrammet ska gälla vid nybyggnad av förskolor

i Umeå kommun. Avsteg ska tas upp på projekteringsmöte och ska godkännas av utbildningsdirektör via utbildningsförvaltningens lokalplanerare. Större vägval kan behöva lyftas för beslut i utbildningsförvaltningens ledning. Funktionskraven i funktionsprogrammet ska dokumenteras i checklista samt med möblerade planritningar.

Dokument i lokalförsörjningsprocessen

Vad?

BEHOVSBESKRIVNING

Verksamhetens behovsbeskrivning (som tas fram av verksamhetsledare och lokalplanerare enligt checklista) beskriver vilka specifika funktioner som behövs i lokalerna och ligger till grund för om- eller nybyggnation.

FUNKTIONSPROGRAM

Ett funktionsprogram beskriver på ett övergripande sätt vilka funktioner verksamheten behöver och hur de ska utformas.

Hur?

TEKNISKA ANVISNINGAR

Umeå kommuns tekniska anvisningar beskriver byggnadstekniska krav på hur lokalerna ska utformas och redogör för t.ex. konstruktion och material. Delar som inte nämns i kommunens projekteringsanvisningar ska utformas enligt gällande standard i Boverkets Byggregler (BBR).

Tekniska anvisningar innehåller bland annat typrum där detaljerade anvisningar ges om rummets utformning. Typrummet utgår från de funktioner som beskrivs i funktionsprogrammet.

Så här fungerar det!

HUSBOK

Husboken lämnas till verksamheten i samband med att lokalerna färdigställs. Den innehåller: **Generell information om fastigheten:** ansvar, och roller, felanmälan, hyressättning, brandskydd med mera.

Objektsspecifik information om fastigheten: info om vad som byggts och "så fungerar fastighetens olika delar" som lås, larm och belysning.

Förskolans utformning

Förskolans placering i ett bostadsområde ger förutsättningar för att både det egna närområdet och ytterområden enkelt kan betjänas.

Hänsyn ska tas till omgivande störningsrisker som exempelvis buller, luftföroreningar, djurhållning och kraftledningar.

Placering och utformning

Väl fungerande gång- och cykelvägar till och från förskolan samt goda bussförbindelser ger valmöjlighet för vårdnadshavare att avstå att använda bilen.

Trafikytor innefattar p-platser för varuangöring, personalparkering och besöksangöring för hämtning och lämning av barn.

Omfattningen av trafikytor regleras av tomtstorlek, detaljplaneförutsättningar och geografiskt läge i kommunen. Friyta för barn är dimensionerande och prioriteras därför före trafikytor när förutsättningarna kräver det. Ett lättbegripligt flöde utan farliga backrörelser eller korsande gångstråk eftersträvas för en trygg trafiksituation vid förskolan.

Varuangöring ska om möjligt vara åtskild övrig angöring till förskolan.

Personalparkering kan erbjudas inom fastigheten eller i närområdet. Ett riktvärde för antalet p-platser för personal är två platser/avdelning. Laddstolpar sätts upp i omfattning enligt Plan- och byggförordningen (PBF) samt Boverkets byggregler (BBR).

Parkering för cyklar och barnvagnar anordnas med tak i närheten av entrégrind.

Utemiljöer ska planeras med tanke på vindskydd, solinstrålning, buller. Gården ska vara belyst för lek under den mörka delen av året. Staketet runt förskolans gård utformas så att det är svårt att klättra över även vid högt snödjup.

Exempel på utformning

Funktionsprogrammet redovisar två exempel på förskolor som utformats på olika sätt. De är olika och valda för att visa på möjligheter, begränsningar och konsekvenser.

Förskolan Kålmasken

Förskolan Kålmaskens utformning medger att alla avdelningens rum och kapprum ligger i direkt anslutning till varandra, är lättillgängliga och lättorienterade för barn och personal. Avdelningsytorna prioriteras framför gemensamma ytor för hela förskolan som exempelvis gemensam matsal och torg.

Denna utformning innebär att det inte finns något stort gemensamt rum på förskolan där stora grupper av barn, personal och vårdnadshavare kan mötas. Det flexibla rummet kan användas för detta ändamål, i grupper om ca 20–25 personer.

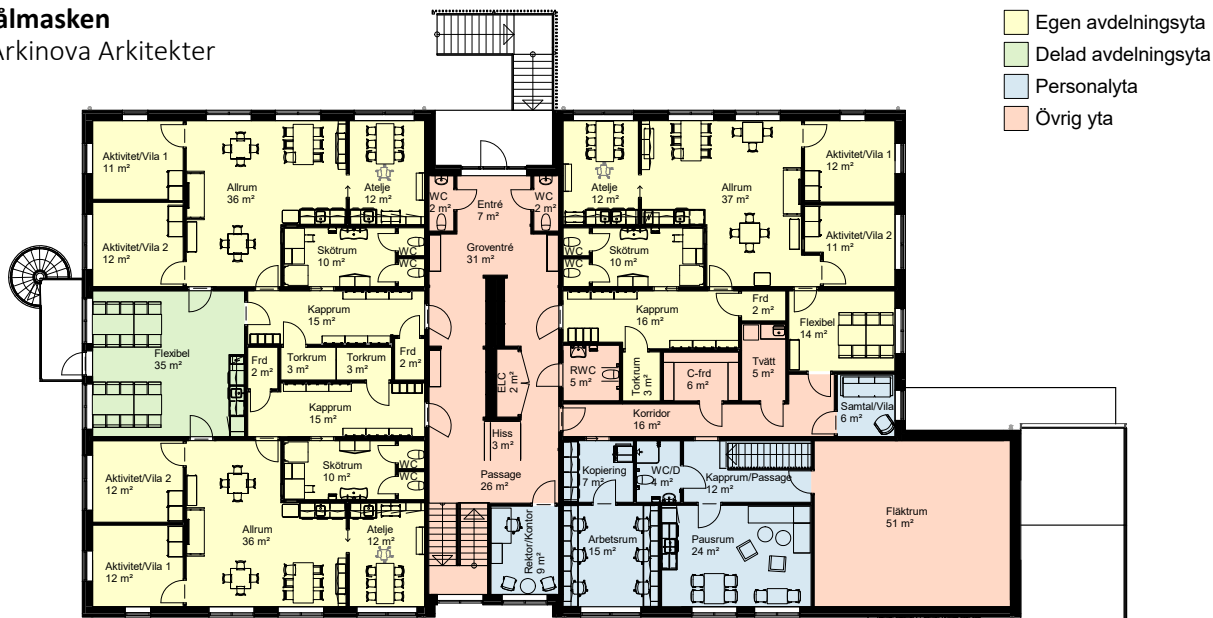
Förskolan Böle

Förskolan Böle är, till skillnad mot flera förskolor byggda de senaste åren, utformade med mindre gemen-

Förskolan Kålmasken

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Övre plan

Bottenplan

samma ytor till förmån för mer avdelningsyta. Förskolan har, på nedre plan, en matsal dimensionerad för fyra av förskolans åtta avdelningar. På båda plan finns ett gemensamt rum som kan nyttjas utifrån önskemål, exempelvis som matsal eller rörelserum.

Alla avdelningar ligger inte i direkt anslutning till sitt kapprum, vilket försvårar logistik och resursutnyttjande vid in- och utgång. De gemensamma kapprummen för flera avdelningar är till viss del avdelade men det riskerar att bli svåröverblickbart för både barn och personal.

Tekniskt utförande

Myndighetskrav

Myndighetskrav och gängse branschkrav ska alltid tillämpas. Utöver dessa är det Fastighets tekniska anvisningar för fastighetsområdet som ska tillgodoses vid projektering av lokaler för Umeå kommuns verksamheter. Här i funktionsprogrammet redovisas krav som är speciellt viktiga att beakta för förskolelokaler.

Material och ytskikt

Material och ytskikt ska tåla det stora slitaget som förskoleverksamhetens kontinuerliga rumsomvandlingar utsätter byggnaden för. En trivsamt och väl genomtänkt miljö uppmuntrar personal till att känna omsorg och ta ansvar för att vårda sin förskola. När personalen har kunskap om hur förskolans rum på olika sätt kan bebos bidrar det till att rummen används som planerat och därmed skapas mer hållbara lokaler. Det ställs höga krav på materialen i förskolans rum, de ska vara estetiskt tilltalande, slitåliga samt lätta att underhålla. Så långt som det är möjligt ska de vara giftfria med hänsyn till barns direkta kontakt med materialet. Barnens alster, dokumentationer och information sätts upp på anvisade anslags- och dokumentationstavlor/lister. Förskolor ska ha en lång hållbarhet och därför krävs försiktighet och noggrannhet vid uppsättning av barnens alster, dokumentationer och information.

Förskolebarnens aktiviteter sker stor del av dagen på golvet, som därför ska upplevas varma och sköna.

Förskolan Böle, övre plan

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Vattenburen golvvärme och mattor med akustisk ljuddämpning skapar förutsättningar för det. I våta utrymmen ska våt- och halksäker golvmatta användas.

God orienterbarhet ger möjlighet för alla barn och vuxna som vistas och besöker förskolan att känna sig trygga. Materialval och färgsättning ska bidra till en upplevelse av kontrast mellan golv, vägg och tak. Även dörrar och inredning ska tydliggöras. Färgsättningen ska upplevas lugn och harmonisk.

Ljud

På förskolan är ljudnivån ofta hög från barnröster, lek och leksaker. Därför är det viktigt att fokus läggs på rumsakustik och efterklangstider. Det här är en utmaning för ljudprojektörer eftersom möblemang har stor inverkan på efterklangstid. Dock bör man sträva efter att inte hamna högre än 0,7 sekunder i omöblerad lokal och 0,3 sekunder med möbler. Byggnadens tekniska utförande ska uppfylla ljudklass C enligt Boverkets byggregler. Stegljudet bör inte vara högre än LnTw 60 dB från rum med hög stegljudsbelastning (passager, allrum, aktivitetsrum).

Barn är särskilt känsliga för buller under inläring. Barn med hörselnedsättning eller andra funktionsnedsättningar samt barn med annat modersmål än skolspråket drabbas hårdast.²⁶

Ljus

Rum där barn vistas ska ha tillräckligt med dagsljus. Genom att utforma byggnaden med strategiska ut-

blickar blir det naturliga ljuset en del av förskolans miljö. Fönsterbröstningar bör anpassas så att barnen ges möjlighet att titta ut. Minst ett fönster i varje rum ska vara öppningsbart. Dimringsbar belysning installeras i förskolan den ger möjlighet att påverka och förändra stämningen i rummet. Det gäller dock inte i sekundära utrymmen såsom förråd, wc m.m.

Luft

Ventilationen ska vara av typen fläktstyrd till- och frånluft. Det är viktigt att ljudet från den mekaniska ventilationens har en behaglig ljudmiljö.

Data- och eluttag

Förskolan utrustas med trådlös datakommunikation. Accesspunkter för Wifi beräknas utifrån byggnadens konstruktion och utformning. Några fasta uttag monteras vid arbetsplatser och i kopieringsrum. Eluttag placeras på höjd + 800 mm över golv och ska anpassas efter möblering så att de stödjer föreslagen möblering. Förutsättningar för fönster- och allmänbelysning tillgodoses.

Uttag utomhus placeras på förråd eller på belysningsstolpe i anslutning till aktivitetsyta.

Inredning

Rummens funktioner och inredning innehåller föränderlighet och flexibilitet. Det finns alltså möjlighet att med möbler göra rum i rummet, allt efter barnens intressen och ålder. Möbler håller en neddämpad ton, det är barnens alster som ska få ta plats och

Förskolan Böle, bottenplan

J Järholm, Arkinova Arkitekter

synas. Stolar och bord bör vara i trä och ljuddämpande bordsskivor rekommenderas. Det ska vara mjuka tassar under stolsbenen för att minska skrapljud och förhindra skador på golven.

Säkerhet

Rummen ska utformas så att de är säkra och trygga för barnen att vistas i. Alla dörrar förses med klämskydd. Skjuddörrar förses med låsanordning. Fönster utrustas med barnsäker spärranordning. Jordfelsbrytare och petsäkra uttag monteras. Spis utrustas med nyckelbrytare. Ut- och invändiga trappor utformas så att de är funktionella och säkra. Invändiga trappor förses med grindar på varje plan.

Byggnaden förses med passage- inbrotts- och brandlarm.

Hiss

Hiss är en tillgänglighetsåtgärd för att säkerställa att rullstolsburen, eller annan person med funktionshinder kan ta sig mellan våningarna. Den kan också användas för transport av mat- och städvagnar. I undantagsfall används hissen av förskolans barn vid ut- och ingång vid utevistelse.

Avfalls-/källsortering

Till förskolan ska ett separat miljörum för källsortering av avfall/matavfall byggas. Ytskikt ska vara tåliga så att både väggar och golv kan spolras av. Om möjligt utrustas rummet med golvsbrunn. Dörr utan tröskel underlättar transport av avfallskärl. Släplist monteras istället

på dörrbladet. För att möjliggöra rengöring vintertid förordas elslingor i golv för tillfällig uppvärmning. Närhet till vattenutkastare behövs så att rengöring med slang kan utföras.

Enligt förskolans läroplan ska utbildningen i förskolan utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. "Barnyta" är benämningen för alla lokaler där barn förväntas vistas och undervisning kan bedrivas, även i exempelvis hallar, toaletter och skötrum men inte i förråd, personalutrymmen eller tillagningskök.

Redan på skisstadiet ska de ytor som behövs i en förskola redovisas, detta för att säkerställa att funktionsprogrammets delytor uppfylls. Samtidigt som det ur ett kommunövergripande ekonomiskt perspektiv även är viktigt att våra förskolor inte har större ytor än vad som beslutats.

Beslutet om 15 barn/avdelning som ett genomsnitt för Umeå kommun gäller men förskolorna projekteras och byggs för ca 17 barn/avdelning i snitt även fortsättningsvis. Ventilationen ska dimensioneras för en verksamhet som består av barngrupper på mellan 15–20 barn med fyra personal.

Räkneexempel del- och totalytor

Entréer och kapprum	
Entré	
Groventré	
Kapprum	15 m ²
Torkrum	3 m ²
Total yta NTA för en avd	ca 30 m²

I ytan ingår kommunikation till hiss, kök och trappa, även plats för personalens skåp ingår men inga toaletter.

Hygienrum	
Skötrum	10 m ²
Wc skötrum	2,5 m ²
Wc entré	
RWC entré	
Total yta NTA för en avd	ca 16 m²

I exemplet räknas 2 wc/avd, del i 4 wc och del i 2 rwc.

Pedagogiska rum	
Allrum	36 m ²
Aktivitet/vila	24 m ²
Ateljé	12 m ²
Alt 1. Flexibelt rum delat	35 m ²
Alt 2. Flexibelt rum eget	14 m ²
Total yta NTA för en avd	ca 85–90 m²

I exemplet ingår två rum för aktivitet/vila. Två avdelningar delar på ett flexibelt rum alternativt har ett eget mindre flexibelt rum.

Städ, förråd och tvätt	
Avdelningsförråd	
Centralförråd	
Total yta NTA för en avd	ca 4 m²
Tvätt	
Städ	
Total yta NTA för en avd	ca 10 m²

Tvätt används av förskolan. I städ säkerställs tvättmöjlighet för städ.

Kök – 6 avd tillagningskök	
Inlastning	8 m ²
Kök	32 m ²
Disk	11 m ²
Förrum	11 m ²
Torrfförråd	3 m ²
Kylrum	5 m ²
Frysrum	3 m ²
Skrivplats	3 m ²
Omklädning	3 m ²
Wc/dusch	3 m ²
Städ/tvätt	3 m ²
Total yta NTA	ca 85 m²

I räkneexemplet finns alla kökets möjliga rum inräknade förutom Renseri som kan behövas på större förskolor än sex avdelningar. Ytangivelsen är ca-ytor. De enskilda ytorna ska alltid ställas mot projektspecifika funktioner och val.

Personal			
	4 avd	6 avd	8 avd
Pausrum inkl pentry	20 m ²	24 m ²	28 m ²
Arbetsrum	10 m ²	15 m ²	20 m ²
Rektor/kontor	9 m ²	9 m ²	9 m ²
Samtal/vila	6 m ²	6 m ²	8 m ²
Möte	9 m ²	9 m ²	12 m ²
Kopiering	7 m ²	7 m ²	7 m ²
Wc/dusch inkl omkl	4 m ²	4 m ²	4 m ²
Total yta NTA förskola	ca 65 m²	ca 74 m²	ca 88 m²

I exemplet räknas plats för en personal per avdelning i arbetsrum.

Förskola totalyta			
	4 avd	6 avd	8 avd
Entréer och hallar	120 m ²	180 m ²	240 m ²
Hygien och omvårdnad	64 m ²	96 m ²	128 m ²
Pedagogiska rum	360 m ²	530 m ²	720 m ²
Städ, förråd och tvätt	26 m ²	34 m ²	42 m ²
Personal	65 m ²	74 m ²	88 m ²
Kök	75 m ²	85 m ²	100 m ²
Miljörum	24 m ²	24 m ²	24 m ²
Total yta NTA förskola	734 m²	1 023 m²	1 342 m²
<i>Räknat med ett svällningstal på 1,33 (om trästomme väljs ökar svällningstalet till 1,35)</i>			
Total yta BTA	ca 970 m²	ca 1 360 m²	ca 1 780 m²

I svällningstalet ingår t.ex. kommunikationsytor, väggar, teknikutrymmen och schakt

Entréer och kapprum

Entréer till förskolan ska vara välkomnande och lättillgängliga för barn och vuxna och de ska ligga i direkt eller i nära anslutning till kapprum och avdelningens övriga rum. Entrén bör ha fönster mot gården så att personal kan ha överblick över barn som är ute på gården.

Kapprummen är en plats för möte och kommunikation mellan barn, vårdnadshavare och personal. Här kan vårdnadshavarna ta del av information på avsedd anslagstavla. Kapprummet ska ses som en möjlig plats för undervisning, vilket kräver att barnen självständigt kan klä på och klä av sig. Kapprummet ska utformas så att barnen själva når att hänga upp sina kläder på hyllorna. Det ska finnas sittplatser och möjlighet för barnen att klä på och av sig sittandes på golvet. I kapprummet finns låsbara skåp för personalens ytterkläder och tillhörigheter.

Det är viktigt att välja golvmaterial utifrån funktion. I entréer med nedfälld torkmatta ska det vara klinkergolv. I kapprum, toaletter och städutrymmen ska en golvmatta som tål högt slitage, nedsmutsning och väta väljas.

Entrén utformas enligt tre-zonsmodellen.

Zon 1; utanför ytterdörr – nedfällt skrapgaller/skrappmatta.

Zon 2; innanför dörr – nedfälld kombinationsmatta med piggar.

Zon 3; löst liggande torkmatta vars främsta uppgift är att ta upp väta.

Avståndet mellan zon 1 och 3 får inte vara för kort därför behöver varje zon vara 3–4 steg lång.

Groventrén ska fånga upp smuts och väta. Skoförvaring av barnens skor finns i groventrén och/eller i nära anslutning till kapprum i avsedda skohyllor, med fördel sätts en "skovägg" upp om väggutrymmet tillåter det.

Torkrummets bör placeras i nära anslutning till kapprum och inredas med rullbara ställningar som kan dras undan vid städning. Det är viktigt att utrymmet har släta ytor för att underlätta städning och därför bör också synliga rör i tak och på väggar undvikas.

Funktioner i entréer, kapprum och torkrum

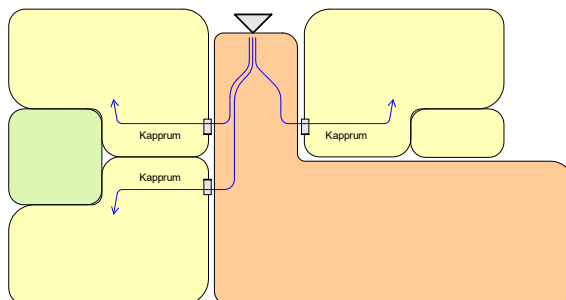
- Sittbänk med lådor på hjul
- Rullpall till personal
- Stövelknekt
- Stövelvagn på hjul
- Klädvagn på hjul
- Skovägg, låga nivåer så barnen själva når sina skor
- Digital "Närvarotavla"
- Tavla för föräldrainformation
- Kapphyllor och kroklist
- Vägghängd helkroppsspegel
- Personalskåp
- Kapp- och skohylla i torkrum för personalkläder

Relation entréer, kapprum och avdelningar

Översikt sex avdelningar

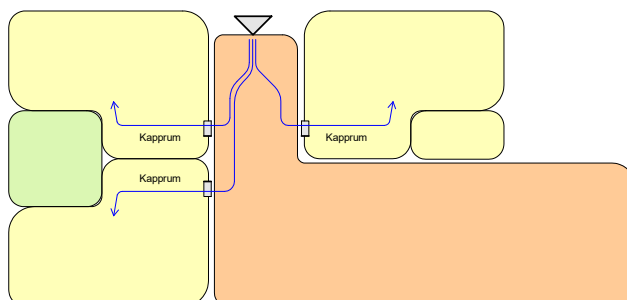
Förskolan Kålmasken

J Järvholm, Arkinova Arkitekter

Övre plan

Gemensam entré och eget kapprum inom avdelningen.

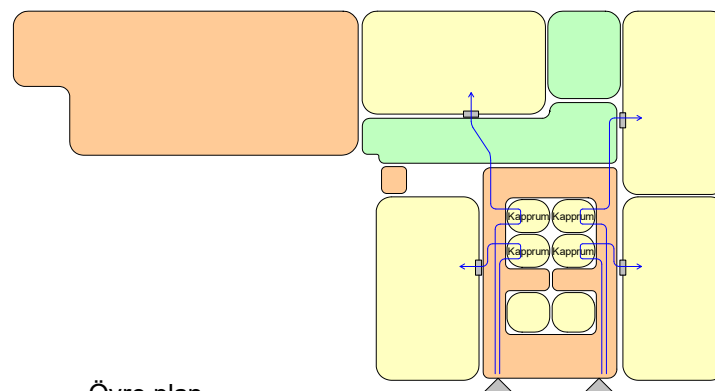

Bottenplan

Översikt åtta avdelningar

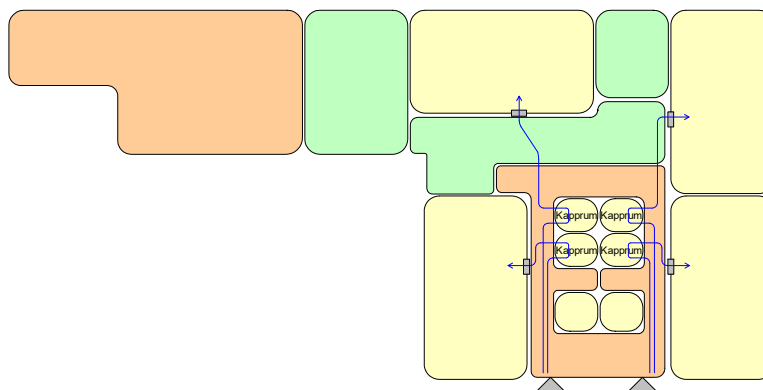
Förskolan Böle

J Järvholm, Arkinova Arkitekter

Övre plan

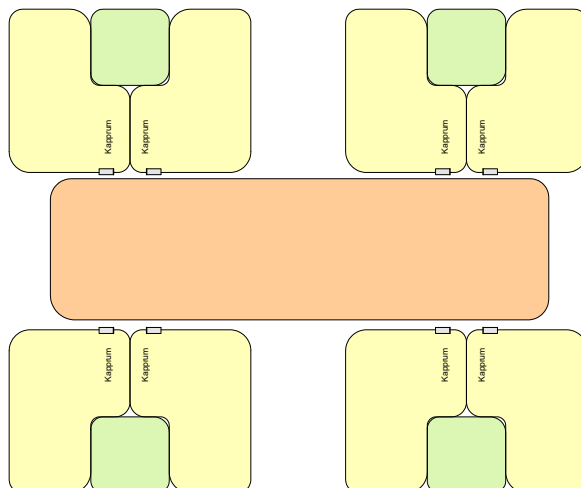
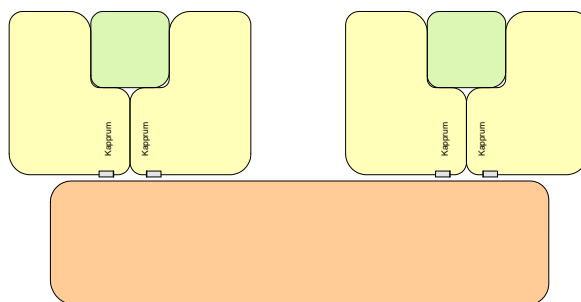
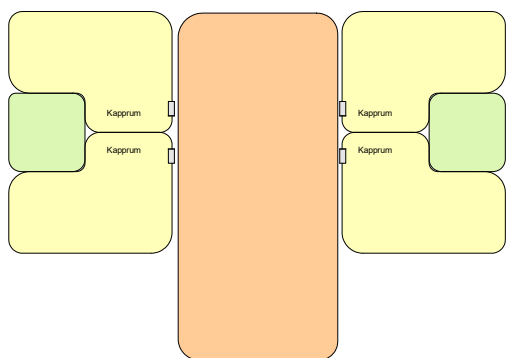
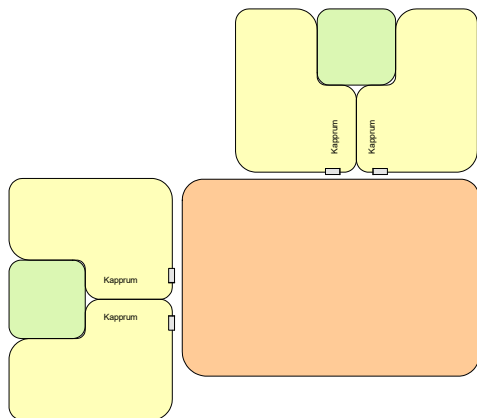
Gemensam entré och eget kapprum i delad yta.

Bottenplan

Varianter av fyra samt åtta avdelningar, bottenplan

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Hygienrum

För att minska risken för smittspridning ska hygienrum, toaletter och övriga lokaler utformas så att god hygien kan upprätthållas.

Varje avdelning ska utrustas med två toaletter placerade i hygienrummet. För närhet till toalett under utevistelsen ska det finnas ytterligare en till två toaletter i groventrén. RWC ska finnas tillgänglig på samtliga våningar och ska placeras centralt i närheten av entré eller kapprum, RWC på bottenvåning utrustas med dusch. Toalett för personal tillgodoses i personalutrymme.

Hygienrum med toaletter

Hygienrummet med toaletter bör ligga i nära anslutning till avdelningens rum och barnens aktiviteter, dock inte i direkt anslutning till rum där måltider serveras. En tvättränna i barnhöjd, ca 50 cm över golv, två toaletter där minst en är en liten barntoalett underlättar barnens självständighet och ger möjlighet att lära kring värdet av god hygien. Barnens toaletter ska erbjuda god avskildhet. De ska utrustas med halv dörr i karm med insyn för personal att se barnet och nå låset från insidan.

Utifrån barnens rätt till integritet så ska skötborden placeras godtagbart insynsskyddade.

Förvaringsskåp för tvättlappar, ytdesinfektionsmedel och salvor med mera ska finnas inom räckhåll från skötborden. Smala högskåp för blöjförvaring. Hygienrummet är utrustat med golvbrunn.

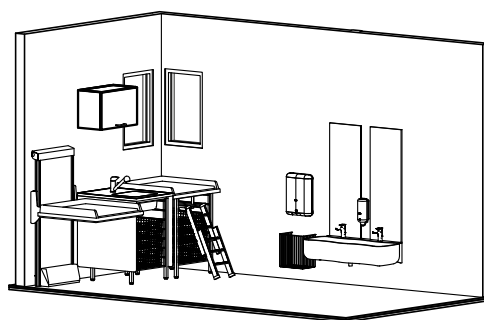
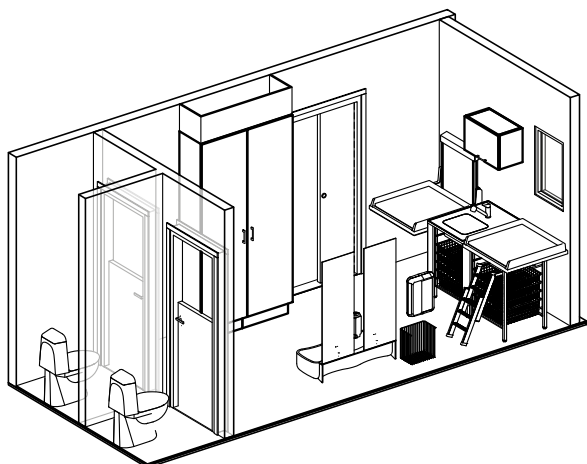
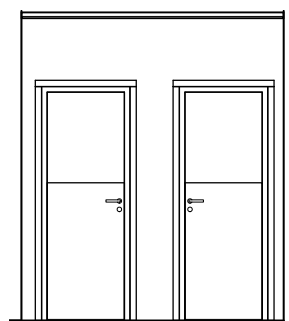
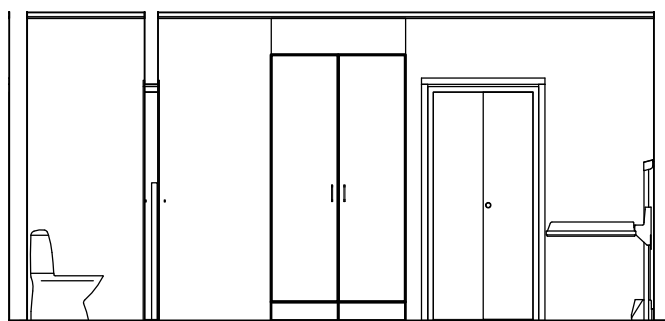
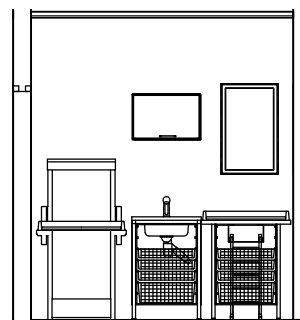
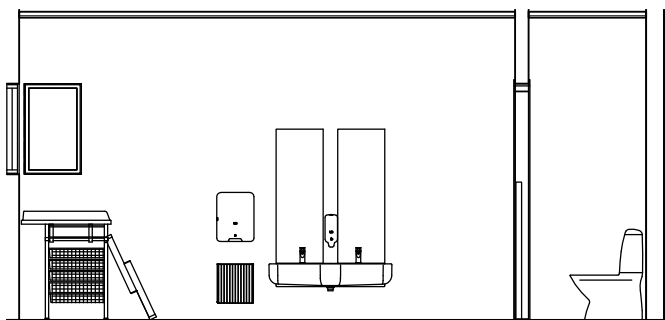
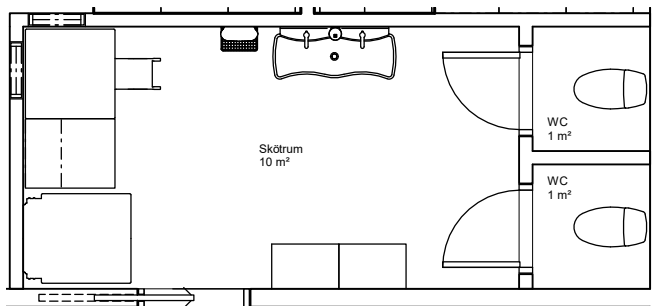
Barnens rätt till kroppslig och personlig integritet ska respekteras. Det gäller bland annat i den dagliga omsorgen och i fråga om dokumentation.²⁷

Funktioner i hygienrum

- Avfallskorg med lock
- Konsolhylla/skåp för förvaring av handsprit, ytdesinfektionsmedel osv.
- Smala högskåp för blöjförvaring
- Skötbord och vattenbänk
- Torkningspappershållare vid skötbord
- Tvättränna i komposit
- Trådpapperskorg
- Pappershanddukhållare
- Spegel över tvättränna i barnhöjd
- Stänkskydd bakom tvättränna och skötbord
- Golvbrunn

Hygienrum med toaletter

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Förskolans rum

Miljöer för utbildning och undervisning

I begreppet förskolans rum avses här avdelningens egna och delade ytor där barnen vistas under dagen. Definition av avdelning avser den fysiska avdelningen där verksamheten för en inskriven barngrupp bedrivs.²⁸ Matplats, skötrum, toaletter, entréer och kapprum redovisas under egna rubriker.

Förskolan erbjuder en miljö där kommunikation mellan barn är central. Här finns olika rum och mötesplatser för barnens samspel, relationer och lärande. Det finns utrymme för olika typer av lekar, aktiviteter, projekt/temaarbeten och utforskande med en mångfald av material.

Barn ska ges tid, rum och ro till eget skapande. De ska få möjlighet att utforska, reflektera kring och beskriva sin omvärld. Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans.²⁹

Under en dag deltar barnen i många olika sammanhang och finns med i olika grupper, inom den egna barngruppen eller tillsammans med barn från andra avdelningar. Samverkan mellan avdelningar sker i olika former på olika förskolor. Hänsyn bör tas till Skolverkets riktmärke gällande barngruppernas storlek. Barn bör inte vistas i för stora grupper och barnen bör kontinuerligt delas upp i mindre grupper under dagen. Antalet rum på varje avdelning bör vara tillräckligt många

så att barnen kan delas i mindre grupper.³⁰ Därför är varje avdelning utrustad med fyra rum exklusive det flexibla rummet, för att möjliggöra att barnen delas in i mindre grupper stora delar av dagen.

Förskolan ska erbjuda barnen en god miljö och en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter som är anpassade efter deras behov och vistelsetid.³¹

Hur rummen ligger i förhållande till varandra har betydelse för hur rummen används och organiseras och är därmed intimt kopplat till utbildningens kvalitet. Rummens funktioner ska vara tydliga och inbjuda barnen till lek och lärande. Genomgångsrum med många dörrar kan ge upphov till störningar, buller och stress. Korridorer ska ses som kommunikation- och transportytor, inte som platser för aktivitet och lek.

Miljön i förskolan ska erbjuda alla barn varierande aktiviteter i olika sammanhang. Många valmöjligheter ger ökade förutsättningar för barnen att bredda sina lekmönster och val av aktiviteter.³²

Förskolans rum och dess funktioner

Förskolan ska erbjuda rum och miljöer som utgår från alla barns behov och intressen, allt från miljöer som uppmuntrar fartfyllda kollektiva lekar till miljöer för lugn och koncentration, där barn kan få arbeta ostört i aktiviteter och projekt.

Det ska också finnas platser där barn kan dra sig undan och vara i avskildhet. Ateljén erbjuder kreativt skapande och allrummet används till en rad olika aktiviteter, lekar, tema- och projektarbeten.

Byggnaden ska erbjuda en mångfacetterad lärmiljö – det vill säga att alla rum inte är likvärdiga, utan olika på det sättet att de genom gestaltning, dimensionering och inredning stödjer tänkt funktion. På det viset ska förskolans pedagogiska rum erbjuda en lärmiljö som kompletterar varandra.³³

De pedagogiska rummen måste präglas av olikhet och variation. Rummen ska erbjuda olika typer av aktiviteter och projekt som kan pågå parallellt. Rummen måste ha flera betydelser och gå att förstå och använda på olika sätt.³⁴

Här finns en beskrivning av hur varje rum ska utformas och hur det kan användas. Här tydliggörs olika rums funktioner och möjligheter, för både arkitekter, rektor, personal och barn. Aktiviteter namnges i somliga fall rummen på förskolan, men det finns även rum som

används till en rad olika aktiviteter under dagen, till exempel allrummet.

Allrum

Alla avdelningar har ett eget större rum, ett allrum som är en central vistelseplats för barnen under dagen. Allrummet kan anpassas och ändras utifrån olika aktiviteter, lekar och projekt som pågår. Allrummet kan också användas för måltider. Här kan barn mötas i mindre och större grupper. Allrummet bör vara så stort så att det tillfälligt kan samla alla barn på avdelningen. Från allrummet bör det finnas överblickbarhet genom fönster eller glaspartier till angränsande rum. Det är även önskvärt att personal från allrummet kan ha en viss överblick över förskolegården. Här finns en diskbänk med lådor och överskåp. Ett överskåp är låsbart.

Aktivitetsrum 1 och 2 – rum för vila

I anslutning till allrummet finns två aktivitetsrum. Rummen är flexibla i sin funktion och är en plats för lek, aktivitet och vila. Insynen från allrummet ska vara god och rummen ska utformas så att störande ljud inte hindrar vid vila. Bygg och konstruktionslek, roll- och fantasilek, rörelse, dans och samling med mera, kan ske i dessa rum som kan förändras utifrån barngruppens behov och intressen. Samtidigt är dessa rum avsedda att fungera som rum för barnens vila. Madrasser förvaras i sängskåp och sängar i avsedda mobila sängförvaringar. Barnens sängkläder ska förva-

ras åtskilda från varandra. Rummen ska utrustas med brandvarnare. I vilrum ska standardfönster sättas in för att underlätta mörklägning.

Ateljé

Varje förskola ska ha ett utrymme avdelningsvis där ateljéverksamhet kan ske. Ateljén ska erbjuda möjligheter för kreativt och produktivt skapande. Här sker olika former av skapande, rita/teckna, måleri, lera m.m. Det ska finnas tillgång till en låg diskbänk som ökar möjligheten för självständighet hos barnen. Förvaringsmöjligheter ska finnas i och i direkt anslutning till rummet. Golvbrunn ska finnas i ateljén så att rummet också kan användas för vattenlek.

Flexibelt rum (gemensamt rum för två avdelningar)

Utöver de avdelningsspecifika rummen finns ett rum som används gemensamt av två avdelningar. Det är ett större rum som är föränderlighet och flexibelt vad gäller möbler och lös inredning. Rummet är förberett för visning av digitalt material och är utrustat med mörkläggande rullgardiner. Här kan personal skapa "rum i rummen" så att olika funktioner får plats. Rummet kan användas som exempelvis matplats, stor ateljé eller rörelserum. Här finns köksinredning med kyl/frys, ugn och hushållsdiskmaskin. Den köksinredning som sätts in är kopplad till den undervisning som pågår. Disk från verksamhetens ordinarie måltider diskas i kökets diskmaskin avsedd för offentliga måltider. Disk från andra pedagogiska tillfällen som inte härrör från måltider diskas i avdelningens diskmaskin.

Planlösningen medger inte alltid att två avdelningar kan dela på ett flexibelt rum. Den avdelningen där så är fallet får istället ett eget mindre flexibelt rum med köksinredningen placerad i allrummet och en diskbänk i vuxenhöjd i ateljén.

Förråd och förvaring

För att miljön på förskolan ska kunna förändras utifrån barns behov och intressen så behöver material ibland plockas undan eller bytas ut och därför finnas tillgängligt för förvaring i närheten.

Varje avdelning har ett förråd i anslutning till avdelningen för förvaring av pedagogiskt material.

Funktioner i förskolans rum

Allrum

- Bord
- Stolar
- Rullpallar till personal
- Ståpulp till personal
- Mattor
- Förvaringsmöbler, golv
- Tresitssoffa
- Anslagstavla i direkt närhet av ståpulp
- Väggskap för vuxenförvaring
- Rullgardiner
- Diskbänk inklusive en vattenho
- Stor dokumentationstavla på en av väggarna

Aktivitetsrum + vila

- Vilsäng eller vilmadrass
- Förvaring till madrass/säng
- Väggskap
- Väggspegel i ett av rummen
- Mörkläggande gardiner

Ateljé

- Bord
- Stolar eller pallar
- Förvaringsvagn med brickor
- Rullpall till personal
- Öppen förvaring i barnnivå för material
- Vaggstaffli
- Vaggskåp (utöver överskåp)
- Diskbänk med överskåp och belysning
- Underdel med lådor
- Köksblandare med låg pip och förlängd spak för att barnen ska nå och inte få blöta armar
- Skåp- och lådhandtag med mjuk avrundning
- Golvbrunn

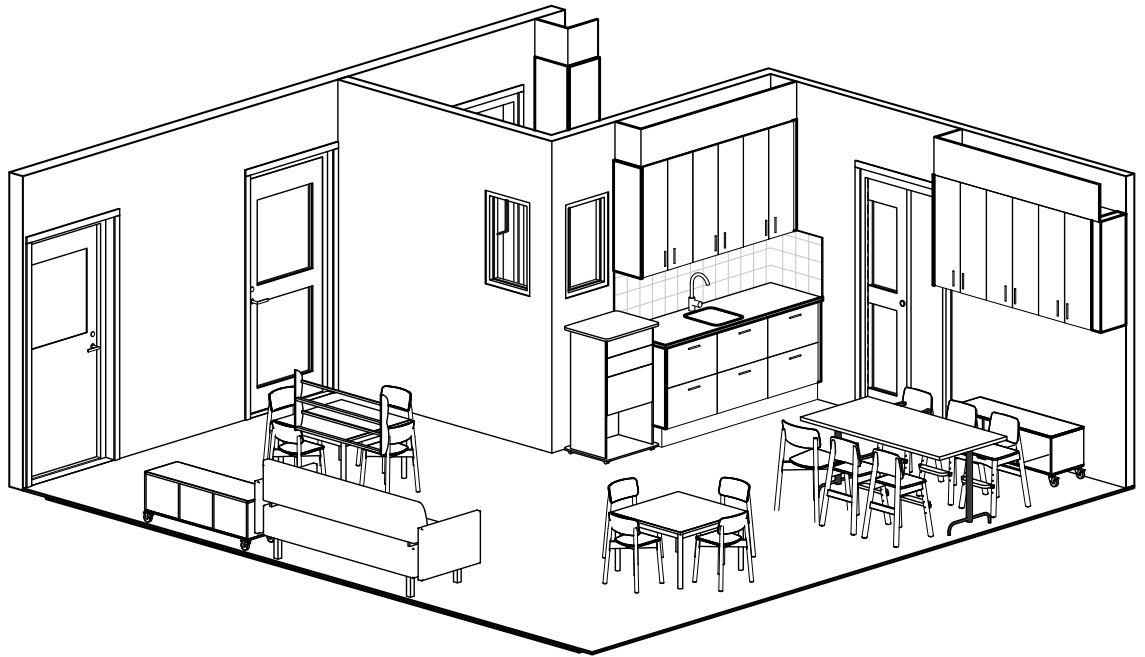
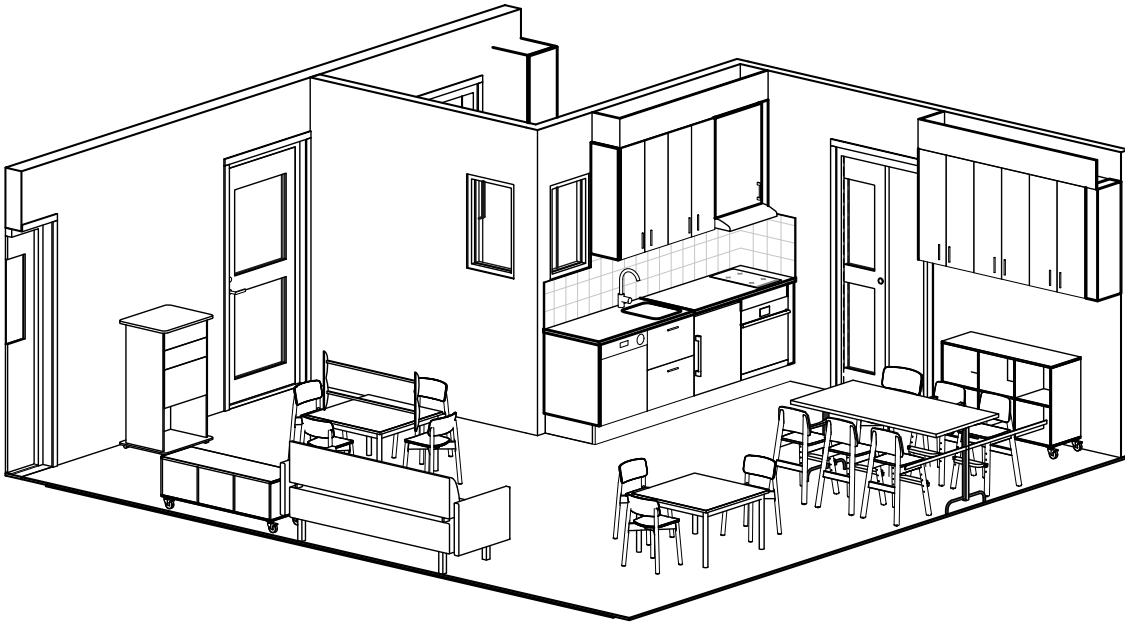
Flexibelt rum

- Köksinredning med kyl/frys, spis med ugn och hushållsdiskmaskin
- Mörkläggande gardiner
- Flexibel inredning beroende på verksamhet

Ett förråd kan delas mellan två avdelningar. Det finns ett centralt förråd för förbrukningsmaterial, pedagogiskt material och mer skrymmande saker. Förråden inreds med flyttbara hyllor på skensystem. Sekretessbelagda dokument och IT-verktyg ska kunna förvaras i låsbart överskåp i allrummet.

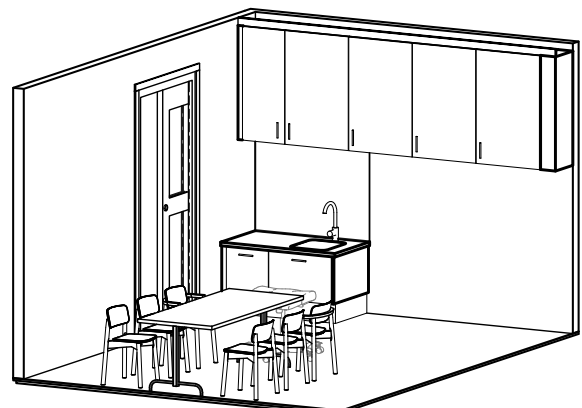
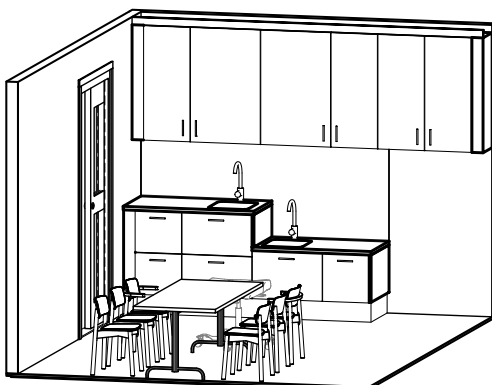
Allrum

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Ateljé

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Måltider i förskolan

Måltiderna är ett viktigt inslag i förskolans verksamhet och ett tillfälle för både omsorg och undervisning. Förskolan ska tillhandahålla näringsriktiga och goda måltider så att barnen får den energi och näring de behöver. Måltidssituationen ska skapa trygghet, ge omsorg och bygga relationer för utveckling och lärande.

Förskolans måltider är pedagogiska, vilket innebär att personal är goda förebilder och på så sätt ger barnen en grund för bra matvanor. Enligt Livsmedelsverket är det viktigt att frukost, lunch och mellanmål serveras på regelbundna tider och att det inte är för lång tid mellan måltiderna.³⁵

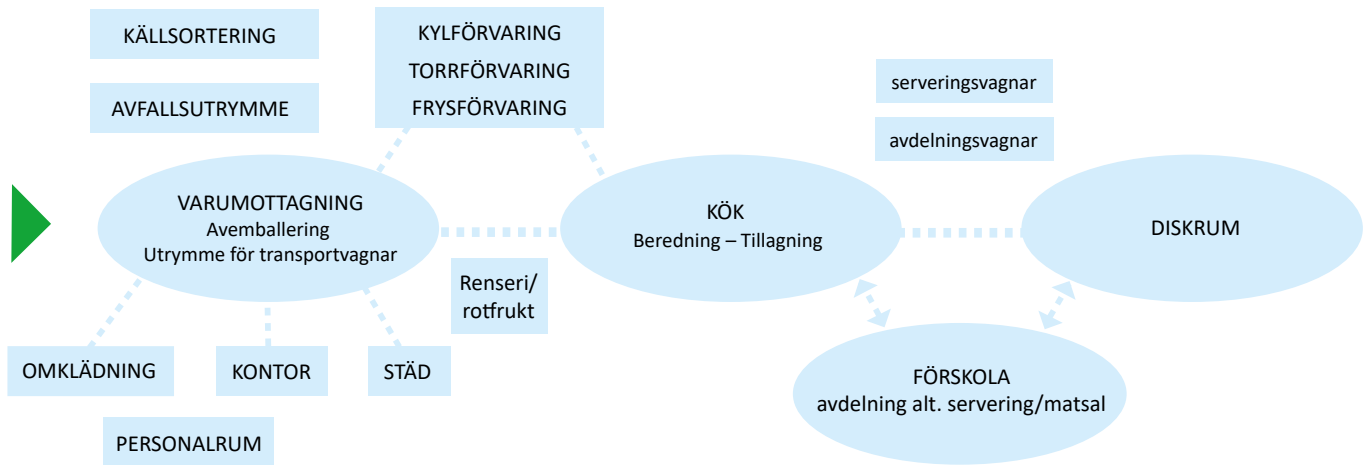
Matplatsen

Var måltider intas kan lösas på olika sätt. Antingen är måltiderna avdelningsgemensamma då gruppen äter i avdelningens lokaler, eller så sker måltiderna i ett gemensamt rum tillsammans med en annan avdelning.

När måltiderna intas på gemensam matplats bör rummet möbleras så att det skapas en lugn och trivsamt miljö eftersom måltiderna i förskolan har stor betydelse för barnens hälsa och välbefinnande.³⁶ För att måltidssituationen ska kunna vara ett tillfälle för undervisning i exempelvis språklig kommunikation och samspel bör det vara lämpligt många barn vid varje bord för att dämpa ljudnivån och att barnen kan inta sin måltid utan tidspress.³⁷ Här kan också ges möjlighet att genom måltidspedagogik utveckla barnens smak och lukt och matglädje.³⁸ Samverkan mellan förskola och kök kan möjliggöra att barn kan vara delaktiga i och få en förståelse och nyfikenhet för hur mat produceras och blir till. Möjligheten för förskolans barn att delta i exempelvis bakning tillgodoses i det flexibla rummet som delas av två avdelningar där köksinredning placeras.

Maten transporteras i kantiner, med en matvagn per avdelning, från förskolans kök till matplatsen. Om två avdelningar väljer att äta i det flexibla rummet används två matvagnar; en för gods och en för mat. Uppställningsyta för avdelningarnas matvagnar finns i anslutning till köket. Porslin finns både i kök och på avdelningen/matplatsen så att personal inte behöver lämna barngrupp om något porslin saknas vid måltid.

Flödesschema mathantering

Maten kan serveras i karotter som ställs ut på borden eller i kantiner vid en serveringsbänk där barnen tar mat själva. Före och efter måltiden tvättar barnen händerna i skötrummet.

Begreppen tillagning och mottagning

Inom förskolan finns det olika varianter på kök och mathållning.

Tillagning:

I tillagningsköket sker all tillagning på plats. Köket har en hantering från råvara till färdig produkt.

Mottagning varm eller kyld:

Mottagning av komplett varm måltid. Här tillagas i vissa fall sallad och kalla tillbehör. Alltid mellanmål och frukost.

Mottagning, del av måltid varm eller kyld. Här sker tillagning av tillbehör som potatis, pasta, ris, sallad och kalla tillbehör. Även frukost och mellanmål tillagas. Vid kyld leverans sker den sista delen av huvudkomponentens tillagning i mottagningsköket.

Utformning av kök på förskolor

Teknisk utförande

Myndighetskrav och gängse branschkrav ska alltid tillämpas.

För de fastigheter som byggs för Umeå kommun, ska kommunens Tekniska anvisningar för fastighetsområdet användas. Här ingår funktionsprogram för Måltidsservice.

Kökets dimensionering och val av utrustning påverkas av en rad faktorer, till grund ligger dock främst antalet portioner som ska tillagas. Verksamhetens inriktning och art i förhållande till volym skapar krav på för att möjliggöra rätt hantering utan att äventyra arbetsmiljö eller hygien. Material och ytor ska hela tiden skapa en miljö som är tät, slät och lätt att hålla ren.

Exempel på faktorer som påverkar utformningen är;

- Möjligheter för samverkan mellan kök och förskola.
- Skydd mot skadedjursangrepp.
- Flödet av smutsig och ren hantering ska hållas isär.
- Ventilation har att speciellt ta hänsyn till att det mekaniska luftflödet från ett förorenat område till ett rent område ska förhindras. Den ska effektivt förhindra kondensfällning.
- Plats för administrativa funktioner ska finnas: skrivplats eller kontor.
- Personalrum kan delas med övrig verksamhet.
- Avfallsutrymme ska ligga i nära anslutning till kök.
- Buller i miljöer med hårda ytskikt.

Personalutrymmen

Personalens utrymmen ska vara lätta att orientera sig till och vara avskilda från övrig verksamhet i förskolan.

Pausrummet är personalens gemensamma rum för återhämtning och avkoppling. Rummet är utrustat med bekväma sittmöbler. Här finns möjlighet att förvara, värma och äta medhavd mat. Rummet får inte vara ett genomgångsrum.

Rektor

Rektors rum ska ligga i anslutning till personalutrymmet, med en neutral angöring för vårdnadshavare. Det ska vara tillräckligt stort så att samtal med två till tre personer kan genomföras, ett litet bord och två besöksstolar ska rymmas. Rummet ska vara ljudklassat

så att sekretess säkerställs. Det ska vara förberett för visning av digitalt material. Dörren ska vara utrustad med glasruta. Placering av skrivbord ska ske så att bländning både från dagsljus samt belysning undviks. Det ska finnas plats att montera en informationstavla/anslagstavla på väggen.

Arbetsrum

I arbetsrummet ska det finnas plats för administrativt arbete och planering. Arbetsrummet utrustas med en arbetsplats/avdelning samt med förvaring för arbetsmaterial.

Placering av skrivbord ska ske så att bländning både från dagsljus samt belysning undviks. Det ska finnas plats att montera en informationstavla/anslagstavla eller mindre whiteboard på väggen.

Mötesrum

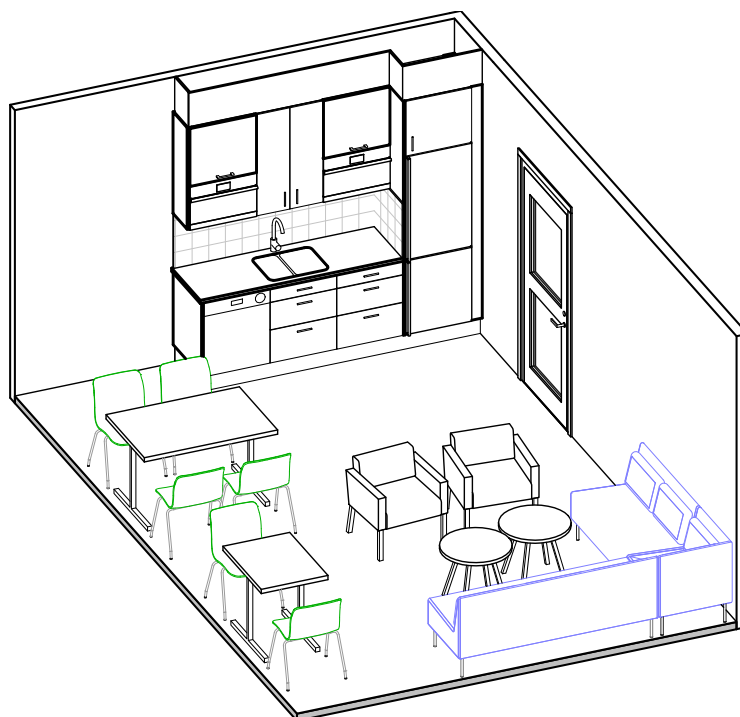
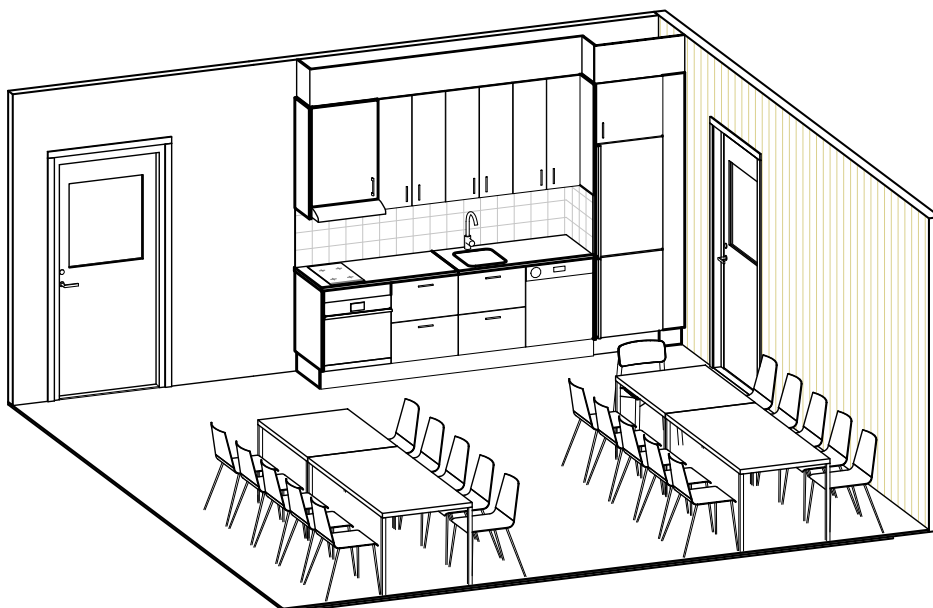
I mötesrummet ska 4–8 personer rymmas runt ett gemensamt mötesbord med stoppade stolar. Det ska vara förberett för visning av digitalt material och rummet ska vara möjligt att mörklägga. Det ska finnas plats att montera en whiteboard på väggen.

Rum för större möten

Personal- och/eller föräldramöten sker i de flexibla rummen som hör till avdelningarna på förskolan. Rummet är förberett för visning av digitalt material. Utrymme under trappa kan med fördel användas som förråd för exempelvis hopfällbara stolar i vuxenhöjd.

Pausrum

J Järholm, Arkinova Arkitekter

Samtalsrum/vilrum

Rummet ska ligga i anslutning till personalutrymmet, med en neutral angöring. Det ska möbleras så att det också går att användas som vilrum. Rummet ska vara ljudklassat så att sekretess säkerställs.

Omklädningsrum, wc/dusch inklusive kapprum

Rummet utrustas med kapphylla, plats att byta om samt wc och duschplats.

Tvättstuga för förskolan

Rummet utrustas med en tvättbänk med ho, tvättmaskin/torktumlare av hushållsstandard, samt låsbar förvaring för tvättmedel.

Personaltoalett

I anslutning till barnens ytor ska det finnas toaletter som personalen kan nyttja. En särskild personaltoalett ska finnas i personalutrymmet.

Rum för kopiator

I personalutrymmet i anslutning till arbetsrum och rektors rum ska det finnas ett rum eller en förberedd plats med förstärkt ventilation där kopieringsmaskinen ska placeras.

Det ska också finnas plats för väggskåp för förvaring av papper och arbetsbänk djup nog för skärverktyg, lamineringsmaskin och dokumentförstörare.

Funktioner i personalutrymmen

Personalarbetsrum (en arbetsyta per avdelning)

- Skrivbord
- Arbetsstol
- Gemensam whiteboard
- Rullgardiner
- Väggskaåp med belysning

Administration/rektor

- Höj- och sänkbart skrivbord
- Arbetsstol
- Låsbar förvaringskåp
- Skrivbordshurts
- Två besöksstolar
- Besöksbord
- Whiteboard
- Krok för ytterkläder
- Mörkläggningsgardin
- Lameller eller plissé i övriga fönster
- Förberett för visning av digitalt material

Samtalsrum/vilrum

- Vilsoffa
- Soffbord
- Två besöksstolar
- Gardiner/mörkerläggande

Mötesrum

- Bord
- Stoppade stolar
- Whiteboard
- Förberett för visning av digitalt material
- Möjlighet till mörkerläggning

- Ståpulpet på hjul med tillhörande vikstolar för större möten

Kopieringsrum

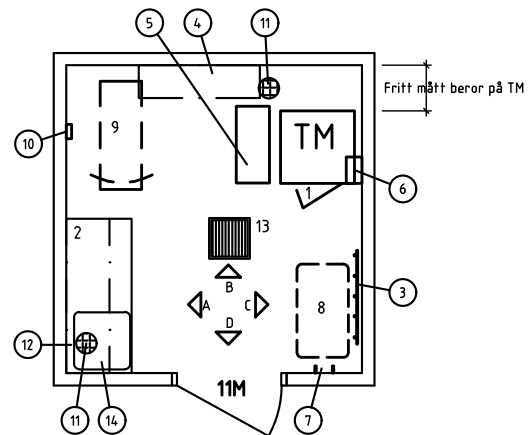
- Kopiator
- Återvinningskärl – för pappersåtervinning
- Plats för dokumentförstörare
- Arbetsbänk med skåpunderrede
- Väggskaåp, ovanför arbetsbänk
- El- och datauttag för kopiator, eluttag för övriga maskiner t.ex. lamineringsmaskin

Städcentral

Ytan dimensioneras för att rymma städpersonalens tvättmaskin, städvagn en liten städmaskin och dammsugare. Utrymme för installation av doseringspumpar av kemikalier till tvättmaskin. Hyllor, krok, utslagsvask, golvbrunn samt utrymme för luddlåda. I städcentralen ska eluttag vara placerat i nära anslutning städmaskin för att möjliggöra laddning.

Förråd för förbrukningsmaterial, tvål, toalettpapper, pappershanddukar etc bör vara i nära anslutning till städutrymme. Är det en förskola i två plan bör detta förvaras på nedre plan alternativt på båda planen. Förskolor i två plan kan ha ett utrymme för städvagn även på plan två.

Städcentral – utrymme ca. 6–8 m²

Förskolans utemiljö

Förskolans utemiljö är lika viktig som lek- och läromiljö som byggnaden i sig. Enligt FN:s barnkonvention gällande barnens rättigheter har alla barn under 18 år rätt till en god uppväxtmiljö.³⁹

Det finns forskning som visar att den fysiska utemiljön har en stor betydelse för barns utveckling. Utemiljön kan på flera sätt främja barn och ungas hälsa, utveckling och lärande. Med anledning av detta är det viktigt att utveckla bra utemiljöer som bidrar till ökat välmående.

En bra utemiljö ska ha en stimulerande pedagogisk och hälsofrämjande miljö. Den ska vara en miljö som stimulerar till nya utmaningar, lockar till lek och fysisk aktivitet. Barnen ska också tillåtas att skapa och utforma platser och aktiviteter på egna villkor.⁴⁰

Vid planering och utformning av Umeå kommuns förskolors utemiljöer ska hänsyn tas till den verksamhet som ska bedrivas på platsen.⁴¹

Det är viktigt att det finns en egen förskolegård i direkt anslutning till verksamheten som barnen fritt kan förfoga över. Det finns studier som visar barn som har en egen gård leker på ett mer aktivt och fantasifullt sätt än de barn som hänvisas till en närliggande park.

En väl tilltagen utemiljö i direkt anslutning till verksamheten har också visat kunna ge barnen en tredjedel av deras dagliga behov av fysisk aktivitet.

Gröna ytor på förskolegården fungerar som platser för socialt umgänge, fantasilek och utforskande. Dessa platser är ofta barnens favoritplatser. Med tillräcklig

vegetation i en rymlig och varierande miljö uppstår en dynamik som gör att leken lätt kan växla mellan fartfyllda och mer lugna sekvenser och platsbundna lekar.

Boverkets allmänna råd (2015:1)

Vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.

Lekar i gröna miljöer har en tendens att få en öppen och flexibel struktur som underlättar barnens förmåga att förändra och anpassa sig men också öka barnets möjligheter att tillgodose sina egna behov. Studier av gröna utemiljöer visar också hur dessa miljöer underlättar samspelet mellan barn oavsett ålder, kön och eventuell funktionsnedsättning.⁴²

Utformning utomhusmiljön

En god utemiljö ska fungera för alla barn. Platsens förutsättningar ska utgöra grunden till utformningsarbetet. Befintlig vegetation och topografi ska så långt det är möjligt bevaras.

En gård bör ha flera zoner där barnen kan röra sig fritt mellan. De ska erbjuda fler och mer varierande lekmöjligheter efter hand som barnen utvidgar sina territorier.

Den trygga zonen, närmast byggnaden och med närhet till vuxna. Det ska finnas småskaliga trygga platser där möjlighet till överblick ska finnas vad andra gör på gården. Det ska finnas utrymme för bord och sittplatser, sand och vattenlek men också grönska och natur.

I förskolegårdens ytterkant ligger den vilda zonen. Den representeras av tätare växtlighet med tillgång till löst material för kreativa lekar. Där ska barnen få möjlighet att vara ifred men också ges möjlighet att skapa sin egen ordning, bygga kojor eller hitta egna umgängesplatser.

Mellan den trygga och vilda zonen finns den vidlyftiga zonen. Här är det viktigt att integrera naturlig och planerad vegetation, höjdskillnader och lekredskap för att skapa ett attraktivt område med flera möjligheter till fartfyllda lekar och aktiviteter. Här ska det finnas möjlighet till gung-, rutsch-, cykel, och klätterlek samt tillgång till balansredskap.^{43,44}

Friyta för lek och utevistelse, Boverkets allmänna råd (2015:1)

Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykel-parkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse. Takterrasser har begränsad tillgänglighet och betraktas därför som kompletterande utemiljö.

Friyta

Boverkets definition av friyta för lek och utevistelse ska följas. Friytan ska minst vara 30–40 m²/barn i förskolan. Den totala storleken på friyta får inte understiga 3000 m². Friytan ska innehålla ytor för olika aktiviteter med varierande underlag som asfalt, gräs och grus. Delar av ytan ska vara öppen så barnen kan få upp farten för spring och grupp lekar.

Skog, dunge och naturmark

I möjligaste mån bör skogsområde, träddunge och naturmark finnas på förskolegården.⁴⁵ Där naturmark finns ska den sparas. Naturlig vegetation ger en föränderlig och rik miljö med pedagogiskt material, årstidsvariation och hälsofrämjande utmaningar.

Löst material som faller från träd och buskar är viktiga för skapande och barns fantasilek.⁴⁶ Stubbar, stenar och stammar stimulerar till rollekar och påhitade lekar för både små och större grupperingar. Träd ger möjlighet att hänga upp konstverk, presenningar

och göra förskolegården dynamisk, lärorik och spännande. De kan även vara klätterträd.

För mindre barn kan ett lågväxande bestånd av klätternvänliga buskträd vara en spännande skog. Stockar och rishögar ska så långt som möjligt sparas på förskolegårdar för barnens kreativa lekar och kojbyggen. Den varierande markstrukturen ger barnen utmaningar och möjligheter att utveckla sin motorik.

Plats för större grupp

Tillräckligt öppen stor plan yta för aktiviteter ska finnas på förskolegården. Ytan ska fungera för gemensamma aktiviteter för ett större antal barn.

Utmanande fysisk aktivitet

Forskning har visat att barnens fysiska aktivitet har minskat och deras stillasittande aktiviteter har ökat.^{47,48} Fysisk aktivitet har stor betydelse för barnens kroppsuppfattning, kognitiv förmåga samt psykosociala- och motoriska utveckling.⁴⁹

En spännande och utmanande topografi är attraktiv och viktig eftersom den stimulerar till rörelse. Höjder ska finnas i någon form på varje förskolegård. Finns det inte naturligt ska den anläggas. En nivåskillnad skapar övning och utvecklingsmöjligheter av motorik och balans. Höjdens nivå ska anläggas med tanke på en trygg men ändå utmanande nivå.

Det ska finnas platser på gården som ger möjlighet till rörelsegärde. Det finns möjlighet att klättra, klänga, hoppa och balansera, gärna i naturlig miljö.⁵⁰

Tillgänglighet och säkerhet

Tillgänglighet

Alla barn ska kunna vara delaktiga och använda utemiljön på förskolegården. Tillgänglighet är en förutsättning för att barnen ska kunna ta sig fram på gården och det ska vara lätt att orientera sig. Det behövs tydliga rum med "väggar" för exempelvis barn med perceptions- och koncentrationssvårigheter och för barn med synnedsättning.

Rummen kan ha väggar av till exempelvis buskar eller staket som avgränsar sinnesintryck och möjliggör lugna stunder i leken vilket också underlättar samspelet. Aktivitetsytor på gården bör bindas samman av logiska gångvägar. Dessa bidrar till en ökad möjlighet att orientera sig.⁵¹

Säkerhet

Det finns ingen motsättning mellan en säker miljö och ett kalkylerbart risktagande. Det är en självklarhet att

utemiljön ska vara säker detta görs genom att minimera faktorer som kan leda till allvarlig skada eller svåra olyckor.

Det nödvändiga risktagandet är att främja barns möjligheter att under trygga former söka spänning i leken även där detta kan innebära en viss risk.

Det handlar om att ge barn möjlighet till att med skräckblandad förtjusning ta sig an fysiska risker och få en chans att pröva ut och definiera sina gränser även om detta kan leda till skrubb- och rivsår, blåmärken eller en stukad fot.⁵²

Leken är grunden för barns utveckling, lärande och välbefinnande. Lek stimulerar både fantasi och inlevelse.⁵³

Lek och undervisning

Förskolan har enligt läroplan ett tydligt undervisande uppdrag där utemiljön ska betraktas som en viktig lärandemiljö. Detta kräver bland annat varierande naturtyper, underlag och en möjlighet att förändra rumsligheten. Det är viktigt att skapa multifunktionella ytor för detta ändamål.^{54, 55}

Odling är ett exempel på pedagogisk aktivitet som det bör beredas yta för på förskolegården även vatten i anslutning till sandyta och/eller odlingsyta ska finnas. Odling och tillhörande element som jord, kompost och vatten kan användas i undervisningen på många sätt.⁵⁶

Enskilda rum och platser för mindre grupper, sittplatser

Varje förskolegård ska erbjuda platser för mindre grupper. Dessa rum kan ge möjlighet till fantasilekar,

rollek, socialt umgänge eller bara att få vara ifred. Buskage, häckområden, lekhus eller en enkel grillplats med sittplatser runt omkring är exempel på platser som kan fylla denna funktion.⁵⁷

Sol- och skuggförhållanden

Barn behöver solljus men deras hud är känslig och behöver skyddas mot allt för mycket ultraviolett strålning. För en "solsäker" miljö används en indikator, himmelsvyn.

Om mer än halva himlen rakt ovanför barnens favoritställen täcks av exempelvis grönska är den ultravioletta strålningen lagom.^{58, 59} Det är därför viktigt att beakta lekytors placering och mängden vegetation för att uppnå målet för en "solsäker" miljö.

Belysning för aktivitet och trygghet

Belysning på förskolegården är viktig framför allt på vintern då de ljusa timmarna är få. Större delen av förskolegården bör vara belyst. Belysningen ska placeras och anpassas utifrån gårdens utseende så att tillgänglighet, trygghet skapas men också för att minska förstörelse på kvällar och helger.

En god belysning minskar risken för skador och underlättar för förskolepersonalen att ha uppsikt över barnen. Att arbeta aktivt med placering, ljusfärg och höjd kan det skapas annorlunda rumsupplevelser på gården.⁶⁰

Årstidsvariation, växtlighet och vegetationsförhållanden

Vegetation är en av de viktigaste byggstenarna för en rik levande och föränderlig utemiljö. Växter ger

årstidsvariation, sinnesintryck som främjar mental återhämtning. De ökar gårdens biologiska mångfald och gynnar även djurlivet.

Vegetation skapar varierande lekmiljöer för barnen att vistas i och kan också bidra med pedagogiskt material som kan användas i undervisningen.

Det finns andra aspekter på vegetationsytors positiva inverkan. Studier visar att lek i en miljö med rik vegetation skapar en mer jämställd lek och visar sig vara könsneutralt kodade. Grönska och vegetation kan också underlätta för flickor och pojkar att leka tillsammans.

Det är viktigt vid val av växter att tänka på hur de kan bidra med olika ekosystemtjänster som exempelvis träd med stor bladvolym, tidigt blommande buskar och träd eller växter som kan ätliga bär.

Vinter och snö som en tillgång

Vintrar med snö skapar möjlighet till vinterlek och skapande i snö. Barnen ska få chansen att klättra, rutscha i snöhögar men även bygga i snö. Platser för snöhögar ska finnas och ritas in på gården.⁶¹

Tomtdisponering, förråd och övrig kompletterande utrustning

Förråd och andra byggda delar placeras på tomten med målsättningen att få en säker och rumsligt utvecklingsbar lekmiljö, ett begripligt och funktionellt trafiksystem, ett bra lokalklimat på gården samt en fungerande avvattning. Deras placering på gården ska också skapa vindskydd samtidigt som de inte bör blockera viktiga siktstråk eller hindra skötsel av markytorna.

Miljörum och varuintag placeras så att en säker angoring med minsta möjliga backning av fordon kan ske.

Vid miljörummets placering beaktas också personals och barns möjligheter att lämna avfall på ett trafiksäkert sätt.

Ytor för lösa bänkbord och förvaringslådor ska ritas in vid projektering.

Inredning till förråden, inköp av lösa bänkbord samt förvaringslådor för utomhusbruk beställs av verksamheten.

Checklista – fast och lös inredning förskola

Verksamheten köper och monterar (V). Projektet köper och monterar (P). Verksamheten köper och projektet monterar (VP). För ytterligare detaljer runt inredning – se dokument "Inredning förskola".

Entré	Lös inredning ☐ Sittbänk, med tre lådor på hjul (V) ☐ Rullpall, personal (V) ☐ Stövelknekt (V)
	Fast inredning ☐ Skovägg – hyllplan på längden så barnen själva når sina skor (V) ☐ Digital närvaroregistreringstavla (V) ☐ Anslagstavla alt. whiteboard för föräldrainformation (V)
	Övrigt ☐ Eluttag till digital närvaroregistreringstavla, en per entré (P)
Kapprum	Lös inredning ☐ Sittbänk, med tre lådor på hjul (V) ☐ Rullpall, personal (V)
	Fast inredning ☐ Kapphyllor. Monteras med bärlist och hängskenor för flexibel höjdnivå (V) ☐ Kroklist, monteras under kapphylla (V) ☐ Vägghängd helkroppsspegel (V) ☐ Personalskåp med hänglåsklinka. Fyra per avdelning. B 300 x D 550 mm (V)
Torkrum	Lös inredning ☐ Stövelvagn (V) ☐ Klädvagn (V)
	Fast inredning ☐ Vägghängd kapphylla och skohylla för personalkläder (V)
	Övrigt ☐ Avfuktare (P) Se Tekniska anvisningar
RWC och WC	Se www.umea.se/tekniska anvisningar Umeå kommun Fastighet – Hus/ invändiga huskompletteringar/tvättställskompletteringar ☐ Fast inredning (P) ☐ Lös toalettborste med ställ, plast (V)
Hygienrum	Lös inredning ☐ Avfallskorg med lock (V)
	Fast inredning ☐ Konsolhylla alt skåp för förvaring för handsprit, tvättlappar, handkräm m.m. i räckavstånd från skötborden (P) ☐ Tvätträna i komposit (eller likvärdigt material) för barn, med propp och balofix. Monteras på H 500 mm. Två låga blandare med vred ovan för att barnen ska nå och men inte blöta ner ärmarna (P) ☐ Två högskåp för blöjförvaring. B 600 x D 330–400 mm (P) ☐ Höj- och sänkbart skötbord (VP) ☐ Fast skötbord med utdragbar stege (VP) ☐ Rostfri vattenbänk med sidoskydd (H 900 mm) mellan skötborden (VP) ☐ Torkpappershållare intill skötborden (P) ☐ Trådpapperskorg i barnhöjd vid tvätträna (P) ☐ Pappershanddukshållare i barnhöjd vid tvätträna (P) ☐ Spegel i barnhöjd ovan tvätträna (P) ☐ Stänkskydd bakom tvätträna och skötbord (P)
	Övrigt ☐ Golvbrunn (P) till vattenlek ☐ Strömbrytare på vägg vid höj- och sänkbara skötbordet, för att kunna bryta strömmen till skötbordet (P)

Checklista – fast och lös inredning förskola

Verksamheten köper och monterar (V). Projektet köper och monterar (P). Verksamheten köper och projektet monterar (VP). För ytterligare detaljer runt inredning – se dokument "Inredning förskola".

WC – två stycken i hygienrum	Fast inredning (P) <ul style="list-style-type: none"> ☐ Barntoalett, varav minst en ca. H 300 mm ☐ Toalettpappershållare i barnhöjd ☐ Hållare för extra toalettpappersrullar ☐ Halvdörr i karm
Allrum	Lös inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Bord (V) ☐ Stolar (V) ☐ Rullpallar, personal (V) ☐ Ståpulpet, personal (V) ☐ Mattor (V) ☐ Förvaringsmöbler, golv (V) ☐ Tresitssoffa (V)
	Fast inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Anslagstavla i direkt närhet av ståpulpet (V) ☐ Stor dokumentationstavla B 2000 x H 120 mm (V) ☐ Rullgardiner, inga väggbeslag monteras (V) ☐ Två väggskåp, igenbyggda mot tak. Mått ca B 800 x D 300 mm, med tre lösa hyllplan (P) ☐ Diskbänk H 900 mm (P) ☐ Bänkskåp med lådor under diskbänk (P) B 1200 x H 900 mm (P) ☐ Överskåp, varav ett låsbart (P) ☐ Belysning under överskåp (P) ☐ Handtag med mjuk avrundning (P) ☐ Torkpappershållare vid diskbänk (P) ☐ Diskmaskin tillkommer i allrum med eget flexibelt rum (P) ☐ Kyl tillkommer i allrum med eget flexibelt rum (P) ☐ Häll med ugn tillkommer i allrum med eget flexibelt rum (P)
Aktivitet/vila, två rum	Lös inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vilsäng eller vilmadrass (V) ☐ Två madrasskåp, B 600 x D 600 mm (V)
	Fast inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Väggspiegel, B 2000 x H 1650 mm i ett av rummen (V) ☐ Ett väggskåp, igenbyggt mot tak. B 800 x D 300 mm, med tre lösa hyllplan (P) ☐ Mörkläggande gardiner eller rullgardiner, inga väggbeslag monteras (V)
Ateljé	Lös inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Bord (V) ☐ Stolar (V) ☐ Förvaringsvagn med brickor (V)
	Fast inredning <ul style="list-style-type: none"> ☐ Väggestaffli (V) ☐ Öppen förvaring i barnnivå för material (V) ☐ Ett väggskåp, igenbyggt mot tak. Mått ca. B 800 x D 300 mm, med tre lösa hyllplan (utöver överskåp) (P) ☐ Diskbänk med ho, H 600 mm x B 1200 mm (P) ☐ Diskbänk med ho, H 900 mm x B 1200 mm i ateljé med eget flexibelt rum (P) ☐ Bänkskåp med lådor under diskbänk (P) ☐ Överskåp (P) ☐ Belysning under överskåp (P) ☐ Köksblandare med låg pip och förlängd spak för att barnen ska nå (P) ☐ Handtag med mjuk avrundning (P)

Checklista – fast och lös inredning förskola

Verksamheten köper och monterar (V). Projektet köper och monterar (P). Verksamheten köper och projektet monterar (VP). För ytterligare detaljer runt inredning – se dokument "Inredning förskola".

	☐ Torkpappershållare vid diskbänken (P)
	Övrigt ☐ Golvbrunn (P)
Flexibelt rum	Lös inredning ☐ Rummet kan t.ex. användas som matplats, stor ateljé eller rörelserum (V)
	Fast inredning ☐ Köksinredning med kyl/frys, spishäll, ugn och hushållsdiskmaskin (P) ☐ Mörkläggande gardiner eller rullgardiner, inga väggbeslag monteras (V)
Arbetsrum	Lös inredning – En arbetsyta per avdelning ☐ Skrivbord (V) ☐ Arbetsstol (V)
	Fast inredning ☐ Gemensam whiteboard (V) ☐ Rullgardiner, inga gardinbeslag monteras (V) ☐ Väggskap ovanför respektive arbetsplats, igenbyggda mot tak (P)
Rektor/kontor OBS! Beakta sekretesskrav	Lös inredning ☐ Höj- och sänkbart skrivbord (V) ☐ Arbetsstol (V) ☐ Låsbart förvaringsskåp (V) ☐ Skrivbordshurts (V) ☐ Två besöksstolar (V) ☐ Besöksbord (V)
	Fast inredning ☐ Anslagstavla (V) ☐ Whiteboard (V) ☐ Krok för ytterkläder (V) ☐ Lameller eller plissé i övriga fönster för att kunna stänga vid sekretessamtal (V) ☐ Rullgardiner, inga gardinbeslag monteras (V)
	Övrigt ☐ Förberett för visning av digitalt material (P)
Pausrum	Lös inredning ☐ Soffgrupp (V) ☐ Soffbord (V) ☐ Matgrupp med stoppade stolar (V) ☐ Mikrovågsugnar (V) ☐ Kaffemaskin (V)
	Fast inredning ☐ Gardiner, inga väggfästen monteras (V) ☐ Kök bestående av diskbänk med infälld diskho – (se referensritning) (P) ☐ Arbetsyta (P) ☐ Timer med dubbeluttag – placeras vid arbetsyta (P) ☐ Kyl/frys (P) ☐ Diskmaskin (P) ☐ Plats för kaffemaskin (P) ☐ Plats för mikrovågsugnar, två st. (P) ☐ Lådska – förvaring av bestick m.m. (P) ☐ Väggskap med belysning under (P) ☐ Torkpappershållare vid diskbänken (P) ☐ Sopsortering i underskåp. Minst fyra fraktioner (P)

Checklista – fast och lös inredning förskola

Verksamheten köper och monterar (V). Projektet köper och monterar (P). Verksamheten köper och projektet monterar (VP). För ytterligare detaljer runt inredning – se dokument "Inredning förskola".

Samtalsrum/vilrum	<p>Lös inredning</p> ☐ Dagbädd (V) ☐ Soffbord (V) ☐ Två besöksstolar (V)
	<p>Fast inredning</p> ☐ Gardiner, inga gardinbeslag monteras (V)
Mötesrum	<p>Lös inredning</p> ☐ Bord (V) ☐ Stoppade stolar (V) ☐ Ståpulp på hjul med tillhörande fällstolar för större möten (V)
	<p>Fast inredning</p> ☐ Whiteboard (V) ☐ Mörkläggande rullgardiner, inga gardinbeslag monteras (V)
	<p>Övrigt</p> ☐ Förberett för visning av digitalt material (P)
Kopiering	<p>Lös inredning</p> ☐ Kopiator (V) ☐ Återvinningskärl – en fraktion för pappersåtervinning (V)
	<p>Fast inredning</p> ☐ Plats för dokumentförstörare (P) ☐ Arbetsbänk med skåpunderrede, lådor och skåp. B 1200 mm (P) ☐ Två väggskåp, ovanför arbetsbänk, igenbyggt mot tak. B 600 x D 300 mm (P)
	<p>Övrigt</p> ☐ El- och datauttag för kopiator (P) ☐ Eluttag för övriga maskiner såsom dokumentförstörare och lamineringsmaskin (P)
RWC/Dusch	<p>Se www.umea.se/tekniska anvisningar Umeå kommun Fastighet – Hus/ invändiga huskompletteringar/tvättställskompletteringar</p> ☐ Fast inredning (P) ☐ Lös toalettborste med ställ, plast (V)
Förråd, avd	<p>Fast inredning</p> ☐ Konsolhyllor på en kort- och en långsida. Fem hyllrader (VP)
Centralförråd	<p>Fast inredning</p> ☐ Konsolhyllor på en kort- och en långsida. Fem hyllrader (VP)
Tvättstuga, förskolan	<p>Fast inredning</p> ☐ Tvättmaskin (P) ☐ Torktumlare (P) ☐ Diskbänk med ho (P) ☐ Låsbart skåp för förvaring av tvättmedel (P) ☐ Hyllplan (VP) ☐ Väggkrokar (VP) ☐ Torkställning (P)
Städservice utrymmen	<p>Se www.umea.se/tekniska anvisningar Umeå kommun Fastighet – invändiga huskompletteringar/ytskikt och rumskompletteringar</p>
Måltidsservice utrymmen	<p>Se www.umea.se / Lokalfunktionsprogram för Måltidsservice (under framtagning)</p>
Uteförråd, förskola	<p>Lös inredning</p> ☐ Barnvagnar, cyklar, pulkor, spadar m.m. (V)

Checklista – fast och lös inredning förskola

Verksamheten köper och monterar (V). Projektet köper och monterar (P). Verksamheten köper och projektet monterar (VP). För ytterligare detaljer runt inredning – se dokument "Inredning förskola".

	Fast inredning ☐ Tre hyllrader D 600 mm. Första hylla monteras på H 1000 mm höjd (VP) ☐ Nio skolkrokar, varav tre monteras på H 1800 samt sex på H 1000 mm (VP)
	Övrigt ☐ Belysning ute och inne (P) ☐ Eluttag ute och inne (P)
Parkering för cykel, cykelkärra och barnvagn	Fast inredning ☐ Regn- och vindskyddad, med möjlighet för fastlåsning (P) Referens: Förskolan Böle
	Övrigt ☐ Placeras utanför den inhägnade förskolegården i anslutning till förskolans entré (P)
Övrigt, ute	☐ Lösa bänkbord, ritas in i projekteringen (V) ☐ Förvaringslådor till uteleksaker, ritas in i projekteringen (V) ☐ Vattenutkastare – placeras inne på förskolegården, nära entrén (P)
Övrigt – allmänt	Hänvisning till övriga dokument: ☐ Lös inredning. Kontakta lokalplanerare vid Utbildningsförvaltningen ☐ Skyltprogram inom- och utomhus. Se www.umea.se Grafisk profil/skyltar ☐ Tekniska anvisningar. Se www.umea.se /tekniska anvisningar Umeå kommun Fastighet

Referenser

Barnhälsa och miljö i Norrland, Fredrik Sjödin och Lars Burström, 2013

Barnkonventionen – FN:s konvention om barns rättigheter

Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader Rev.3 2019

Förskolans fysiska miljö – Sveriges Kommuner och Landsting, 2018

Förskola och skola, uppdragsplan 2020–2023, Umeå kommun

Förskolan och skolans värdegrund – förhållningssätt, verktyg och metoder, Skolverket 2011

Funktionsprogram, bilaga 8, rev. 3, 2019, Sveriges kommuner och regioner

Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö – Rapport 2015:8, Boverket

Livsmedelsverket, Bra måltider i förskola, 2016

Läroplan för förskolan, 2018

Pedagogisk miljö i tanke och handling, Linda Lindner (red), 2016

Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande, 2005, Elisabeth Nordin-Hultman

Rum för lärande, Katinka Vikingsen, 2020

Skolinspektionen delrapport II, 2017, Förskolans kvalitet och måluppfyllelse.

Skollagen 2010:800

Skolverket, rapport 433 2016, Barngruppernas storlek i förskolan.

Specialpedagogiska skolmyndigheten – Tillgänglighetsmodell som värderingsverktyg

Undervisning i förskolan – en kunskapsöversikt, Skolverket, 2018

www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar-utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan

www.spsm.se/stodmaterial-horselnedsattning/framgangsfaktorer/allmant/tre-framgangsfaktorer/god-ljud--och-ljusmiljo/

Foton: Fredrik Larsson och Umeå kommuns bilddatabas.

Fotnoter

- ¹ Skollagen 2010:800, *Läroplan för förskola 2018* (Lpfö 2018), *FN:s Barnkonvention*.
- ² *Ibid*, s 7 och 11.
- ³ Katinka Vikingsen, *Rum för lärande*, 2020, s 30.
- ⁴ *Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader*. Rev.3 2019, s 11.
- ⁵ *Lpfö 2018*, s 6.
- ⁶ *Ibid*, s 16.
- ⁷ Sveriges kommuner och landsting (SKL), *Förskolans fysiska miljö*, s 10.
- ⁸ Skolinspektionens delrapport II, 2017, *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse*, s 21.
- ⁹ *Ibid*, s 6.
- ¹⁰ SKL, *Förskolans fysiska miljö*, s 3.
- ¹¹ *Lpfö 2018*, s 9.
- ¹² *Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader*. Rev.3, 2019, s 12.
- ¹³ *Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader*. Rev.3, 2019, s 12.
- ¹⁴ *Lpfö 2018*, s 9.
- ¹⁵ *Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader*. Rev.3, 2019, s 12.
- ¹⁶ Kemikalieinspektionen.se
- ¹⁷ *Lpfö 2018*, s 7.
- ¹⁸ SPSM – Värderingsverktyg. David Edfelt, Anna Sjölund, Cajsa Jahn, Malin Reuterswärd, *Tydliggörande pedagogik*, 2019, s 84. Katinka Vikingsen, *Rum för lärande*, 2020, s 24.
- ¹⁹ *FN:s barn konvention om barns rättigheter*, artikel 29.
- ²⁰ SKL, *Förskolans fysiska miljö*, 2018.
- ²¹ Med flexibelt rum avses här rum där möblering och lös inredning förändras vilket medför att rummet kan användas till olika ändamål, utifrån rummets möjligheter och begränsningar.
- ²² Pia Williams, *Förskolans fysiska miljö*, SKL, s 12.
- ²³ *Lpfö 2018*, s 8.
- ²⁴ Skellefteå kommun, *Ramprogram för förskolans lokaler och miljöer*.
- ²⁵ *Skolverkets allmänna råd för förskolan* s 15, 2016.
- ²⁶ www.sosm.se/stodmaterial-horselnedsattning/framgangsfaktorer/allmant/treframgangsfaktorer/god-ljud-och-ljusmiljo/
- ²⁷ *Lpfö 2018*, s 7.
- ²⁸ Skolverkets allmänna råd, *Måluppfyllelse i förskolan*, 2017, s 9.
- ²⁹ *Lpfö 2018*, s 9.
- ³⁰ Skolverket, 2016, Rapport 433, *Barngruppernas storlek i förskolan*, s 32–33. Skolverkets riktmärke gällande barngruppernas storlek är att barn mellan ett och tre år är sex till tolv barn. För barn mellan fyra och fem år kan ett riktmärke vara nio till femton barn.
- ³¹ *Lpfö 2018*, s 7.
- ³² *Lpfö 2018*, s 8.
- ³³ *Funktionsprogram för SKL Kommentus Inköpscentrals upphandling av förskolebyggnader*. Rev.3, 2019, s 13.
- ³⁴ Elisabeth Nordin-Hultman, *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*, 2005, s 201.
- ³⁵ Livsmedelsverket, *Bra måltider i förskolan*, s 4, 10, 11, 13.
- ³⁶ www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/hallbar-utveckling-samt-halsa-och-rorelse-i-forskolan
- ³⁷ Fredrik Sjödin och Lars Burström, *Barn hälsa och miljö i Norrland*, 2013.
- ³⁸ Livsmedelsverket, *Bra måltider i förskolan*, s 13.
- ³⁹ *FN:s Barnkonvention om barns rättigheter*.
- ⁴⁰ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 9.
- ⁴¹ Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1).
- ⁴² Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 23, s 80–92.
- ⁴³ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 80–92.
- ⁴⁴ *Läroplan för förskola 2018, Läroplan för grundskola 11*, Boverkets allmänna råd (BFS 2015:1).
- ⁴⁵ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 80–92.
- ⁴⁶ SKL 2015, *Skolgården, Förvaltning och utveckling av förskole- och skolgårdar*.
- ⁴⁷ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 9.
- ⁴⁸ Elin Ekblom Bak, 2013, *Långvarigt sittande: en hälsofara i tiden*, s 57–78.
- ⁴⁹ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 18.
- ⁵⁰ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 19.
- ⁵¹ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 95–96.
- ⁵² Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 122–123.
- ⁵³ *Lpfö 2018*, s 8.
- ⁵⁴ *Lpfö 2018*, s 11–14.
- ⁵⁵ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 24–25.
- ⁵⁶ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 85.
- ⁵⁷ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 87–88.
- ⁵⁸ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 93.
- ⁵⁹ SKL 2015, *Skolgården, Förvaltning och utveckling av förskole- och skolgårdar*, s 23.
- ⁶⁰ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 97.
- ⁶¹ Boverket 2015, *Gör plats för barn och unga*, s 97.

Kontaktuppgifter

Daniel Nordgren, bitr. utbildningsdirektör förskola
daniel.nordgren@umea.se

Monika Andersson, utvecklingsledare förskola
monika.andersson@umea.se

Michael Lindgren, lokalplanerare grundskola
michael.lindgren.2@umea.se

Utbildningsförvaltningen

Besöksadress: Skolgatan 31 A
Postadress: 901 84 Umeå
Telefon: 090-16 10 00 (vx)
umea.kommun@umea.se
www.umea.se